

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОЕКТ

Тренінг для супервізорів
Нової української школи

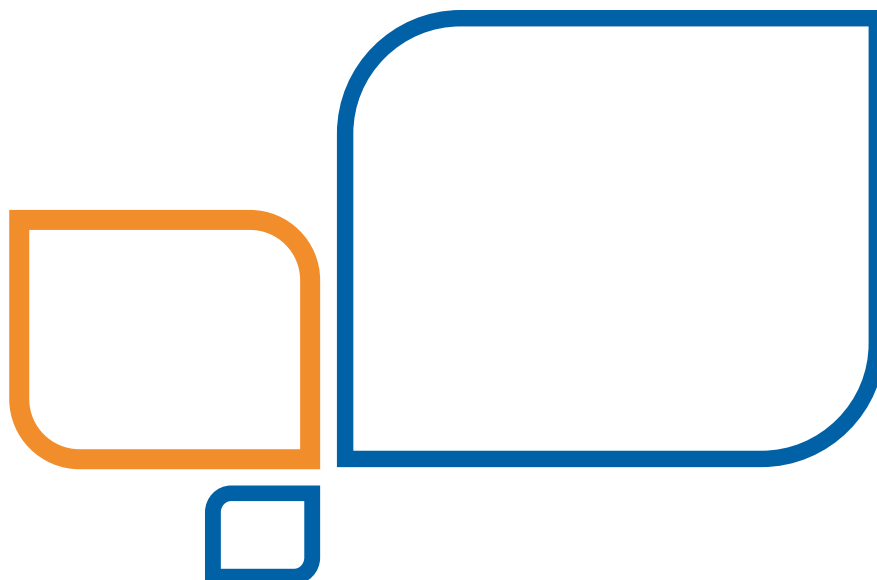

СУПЕРВІЗІЯ: ПРОФЕСІЙНА ПІДТРИМКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ

ПОРАДНИК ДЛЯ СУПЕРВІЗОРІВ
(НАСТАВНИКІВ)

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Супервізія в сучасному освітньому контексті	4
2. Роль і відповідальність супервізора (наставника)	5
3. Цикл роботи супервізора (наставника): чотири етапи осмислення	13
4. Приклади наставницької бесіди з педагогами	17
5. Проблемні аспекти наставництва	20
6. Процес покращення якості: рекомендації для наставника	27
Словник термінів	32
Додатки	34
Додаток А. Форма спостереження за практикою педагога	34
Додаток Б. Бланки для наставників	51
Додаток В. Рекомендації для спостерігачів	54
Додаток Д. Ефективний наставник: форма для самооцінки	55
Додаток Е. Навички ефективного спілкування	57

ВСТУП

Навчально-методичний посібник «Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів» був створений для учасників тренінгу, що відбувся 13-15 листопада 2018 року за організаційної підтримки Міністерства освіти і науки України та фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку. Тренінг розроблений і проведений Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» у співпраці з The LEGO Foundation.

Ідея тренінгу виникла у відповідь на існуючий виклик, а саме: необхідність підтримати вчителів початкових класів, які розпочали працювати за новим Державним стандартом початкової освіти у вересні 2018 року.

Відомо, що для впровадження будь-яких змін необхідно забезпечити навчання – тренінги, семінари, курси підвищення кваліфікації тощо. Проте, вчителям, які взяли участь у тих чи інших навчальних заходах, вкрай важливою є подальша підтримка на своєму робочому місці, яка б відповідала індивідуальним потребам кожного вчителя.

У всьому світі таку підтримку надають більш досвідчені педагоги – ментори чи наставники. Якби терміни не використовувалися, головне є те, що метою їх діяльності є професійна підтримка педагогів (НЕ контроль).

Сьогодні в Україні набуває розвитку процес супервізії як процес професійної підтримки та професійного розвитку з поєднанням оцінювання роботи вчителя в умовах концепції Нової української школи. Саме цей процес може стати підготовчим для тих вчителів, які заявили про своє бажання взяти участь у процесі сертифікації. Загалом, цей процес виглядає наступним чином:

1. самооцінка вчителя щодо основних складових якісного викладання (здійснюється вчителем);
2. супервізія/наставництво (здійснюється супервізором);
3. сертифікація (здійснюється освітнім експертом).

Сподіваємося, що посібник стане ще одним корисним ресурсом для підтримки впровадження змін, передбачених концепцією Нової української школи, і, найголовніше, - для покращення якості викладання вчителів початкових класів!

*З побажаннями успіху,
Команда Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»*

1. СУПЕРВІЗІЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ КОНТЕКСТІ

Модель супервізії (наставництва), що описується у цьому посібнику, базується на передумові, що педагоги здатні за допомогою супервізора-наставника осмислити власну практику викладання і самостійно спрямувати свої зусилля для її покращення.

Особливу увагу наставники приділяють стратегіям, які сприяють інтелектуальному розвитку педагогів і зміцненню їхньої здатності приймати рішення щодо власної практики викладання. Саме вчитель, а не супервізор, має самостійно оцінити, що є ефективним для його навчального заняття і запропонувати рекомендації з покращення якості. Наставник висловлює свою думку з цього приводу і допомагає вчителю удосконалити навички прийняття рішень і планування. Це відбувається шляхом обговорення, а не шляхом надання конкретних рекомендацій з боку наставника.

Керуючись принципами якісного викладання, наставник допомагає педагогу використовувати різні педагогічні прийоми: безпосереднє навчання; уроки, що базуються на пошуку та дослідженні, інтерактивне навчання. Робота з наставником відбувається на основі постійного діалогу і рефлексії. Наставник разом із вчителем розглядають і аналізують отриманий досвід шляхом обговорення, спостереження за взаємодією між учителем і учнями, а також безпосередньо між учнями, обговорення робіт учнів та їхньої поведінки.

Розділ «Наставництво як стратегія покращення якості викладання» складається з наступних частин:

1. Роль і завдання наставника
2. Приклади наставницької бесіди з педагогом
3. Труднощі наставництва
4. Процес покращення якості: рекомендації наставникам

2. РОЛЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НАСТАВНИКА

Програми з наставництва базуються на переконанні, що ефективні наставники мають володіти певними якостями. Нижче наводимо деякі з них.

2.1. ЕФЕКТИВНИЙ НАСТАВНИК

1. Професійна компетентність і досвід

- ▶ Колеги вважають його видатним педагогом
- ▶ Володіє відмінними знаннями у сфері педагогіки і вікової психології
- ▶ Впевнений у своїх педагогічних навичках
- ▶ Демонструє відмінні навички роботи в класі
- ▶ Почуває себе впевнено під час відвідування його уроку іншими педагогами
- ▶ Підтримує професійні контакти
- ▶ Розуміє правила і процедури школи
- ▶ Вміє уважно спостерігати за тим, що відбувається у класі
- ▶ Співпрацює з іншими педагогами і адміністрацією закладу освіти
- ▶ Прагне оволодіти новими технологіями, які використовуються іншими вчителями

2. Ставлення і риси характеру

- ▶ Має бажання бути зразком для наслідування іншими педагогам
- ▶ Демонструє відданість професії педагога
- ▶ Переконаний, що наставництво допомагає освітньому процесу
- ▶ Готовий відстоювати інтереси колег
- ▶ Демонструє прагнення навчатися впродовж усього життя
- ▶ Здатний самостійно мислити і навчатися на своїх помилках
- ▶ Прагне ділитися інформацією та ідеями з колегами
- ▶ Життєрадісний, гнучкий, наполегливий і сприйнятливий

Навички спілкування

1. Здатний сформулювати ефективні стратегії викладання
 - ▶ Володіє навичками активного слухання
 - ▶ Вміє ставити запитання, які сприяють осмисленню і розумінню
 - ▶ Критикує позитивно і продуктивно
 - ▶ Ефективно використовує час
2. Повний ентузіазму і любові до своєї справи
 - ▶ Тактовний і дотримується конфіденційності
 - ▶ Надає ефективний зворотній зв'язок

Міжособистісні якості

- ▶ Здатний побудувати довірливі професійні відносини
- ▶ Знає, як виразити турботу щодо емоційних і професійних потреб учителя
- ▶ Уважний до делікатних поточних питань
- ▶ Успішно співпрацює з представниками інших культур
- ▶ Легко йде на контакт і налагоджує взаємовідносини
- ▶ Терплячий і неприскіпливий

2.2. СПІВПРАЦЯ МІЖ НАСТАВНИКОМ І ПЕДАГОГОМ

Співпраця між наставником і педагогом може розвинутися у могутню взаємодію. На початку розвитку взаємин між наставником і педагогом важливо спільно визначити цілі і завдання, а також взаємні очікування від участі у цьому процесі. Учитель має мати можливість виразити свої очікування і поставити усі запитання щодо процесу наставництва, які його цікавлять. Це допоможе визначити діапазон вашої співпраці. Важливо також обговорити, як будуть визначатися цілі та яким чином буде оцінюватися прогрес. Потрібно звернути особливу увагу педагога на те, що робота з наставником має розглядатися як співпраця протягом усього процесу.

Необхідно розробити план із зазначенням термінів роботи. Наставник має узгодити свій графік в залежності від кількості педагогів, з якими він планує працювати. Якщо ви можете відвідати учителя лише один раз на тиждень, можливо, вам слід спостерігати його в процесі проведення уроків два рази в місяць, з наступним осмисленням і обговоренням цього досвіду. Це

дозволить наставнику використати два рази в місяць, що залишилися, для надання безпосередньої підтримки педагогу з питань, які будуть визначені спільно. У такому випадку, реалістичніше буде відвідувати уроки вчителя один раз у квартал і використовувати решта три місяці для безпосередньої підтримки у відповідній сфері. Важливо відмітити, що кожен раз, плануючи відвідування уроку, необхідно передбачити достатньо часу для зустрічі з педагогом як до, так і після відвідування. План роботи має бути спільно розробленим педагогом і наставником і має бути погоджений процес внесення коректив до плану.

Нижче наводиться зразок, який може бути використаний для визначення вашої ролі у взаєминах із педагогом. Як наставник ви можете запропонувати використати подібну угоду напочатку вашої співпраці або просто показати її педагогу. Якщо необхідно, можна вносити зміни до цієї угоди у процесі вашої спільної діяльності.

Як Ваш наставник, я:

- готова до співпраці відповідно до нашого плану
- буду працювати з Вами для вирішення завдань і слухати Вас
- буду дотримуватися відповідного графіку і намагатися виправдати інші очікування
- допоможу Вам знайти власні відповіді на Ваші запитання
- розповім і продемонструю, що я дізналася в процесі нашого спілкування
- відповім на запитання щодо наших взаємостосунків
- збережу конфіденційність інформації, отриманої від Вас
- не буду втручатися у Ваші взаємостосунки з колегами чи керівництвом школи, але допоможу проаналізувати причини Вашого занепокоєння

Як Ваш підопічний, я:

- готова до співпраці відповідно до нашого плану
- буду Вас слухати, вирішувати поставлені завдання та інформувати Вас про результати
- буду дотримуватися відповідного графіку і намагатися виправдати інші очікування
- буду визначати свої потреби, виділяти цілі і завдання відповідно угоді, укладеній напочатку нашої співпраці
- відповім на запитання щодо наших взаємовідносин
- не буду очікувати від Вас вирішення моїх проблем з керівництвом чи колегами. Проте, я буду цінувати Ваше терпіння і увагу під час розмови про ці проблеми і буду намагатися вирішити їх самостійно

2.3. СПІВПРАЦЯ МІЖ НАСТАВНИКОМ І КЕРІВНИКОМ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Добре налагоджені взаємостосунки між наставником і керівництвом закладу освіти є запорукою успішної наставницької програми. Важливо на початку зазначити різницю між вашою роллю наставника і роллю керівництва школи. Важливою відмінністю є те, що керівництво школи виконує функцію оцінки. Роль наставника – сприяти професійному розвитку педагога. Ця роль передбачає також інші ролі – об'єктивного спостерігача і конструктивного помічника.

Керівництво школи має усвідомлювати значення ролі наставника і той час, який необхідний для наставництва. Керівництво школи має підтримувати і заохочувати заняття з наставником, забезпечуючи для цього усі необхідні умови – час, місце для зустрічей тощо.

Ключовим моментом у відносинах наставника з педагогом є побудова довірливих стосунків, які створюють основу для самоаналізу і відповідальності за процес навчання. Тому, потрібно чітко сформулювати відмінність між роллю адміністратора і роллю наставника та обговорити її з керівництвом школи.

Основні відмінності між завданнями наставника і керівництва школи подані у таблиці.

Сфера підтримки	Наставник	Керівник
Ціль	Розвиток довіри і навичок	Оцінка ефективності роботи вчителя
Джерело критеріїв	Учитель	Визначаються керівником
Тематика питань	Викладання в класі, навчання і поведінка учнів	Професійна діяльність вчителя в цілому
Оціночні судження	Визначаються вчителем	Висловлюються керівником
Роль спостерігача	Направляється педагогом	Визначається керівником
Судження про роботу вчителя	Формується протягом року	Визначаються термінами, вказаними школою

2.4. ОСНОВНІ РОЛІ НАСТАВНИКА

Ефективні наставники допомагають педагогам розширити свій репертуар методів і доповнити його новими навичками, стратегіями і знаннями, які можна використати в різних ситуаціях. Залежно від інформації, яка потрібна вчителю, наставник може виконувати чотири основні ролі – фасилітатора, лідера, консультанта і тренера. Як наставник, ви зрозумієте, яку роль ви маєте виконувати в тій чи іншій ситуації – через які «окуляри» вам потрібно подивитися на потреби вчителя, з яким ви працюєте.

Спробуйте приміряти ці різні окуляри:

Фасилітатор:

Слово фасилітатор походить від англійського слова «facilitate», що означає «полегшувати». Фасилітатор проводить зустрічі з метою встановлення діалогу, спільного прийняття рішень, планування або вирішення завдань. Фасилітатор визначає правила проведення дискусії і слідкує за тим, щоб дискусія не виходила за рамки визначеної теми чи процесу. Зазвичай фасилітатор не обов'язково володіє глибокими знаннями з теми, що обговорюється.

Лідер:

Бути лідером означає вести за собою. Роль лідера полягає у розширенні кругозору педагога, набутті і використанні ним нових навичок і умінь. Лідер може виступати в різних ролях: експерт, колега, товариш, і використовувати різні способи надання інформації: лекція, спільне навчання, робота в групах тощо. Ефективні лідери чітко знають, яких результатів вони хочуть досягнути тим чи іншим способом і постійно оцінюють, чи вдалося їм це.

Консультант:

Консультант може володіти специфічною інформацією з певного питання чи бути експертом у сфері змісту чи освітнього процесу. Як фахівець, консультант передає свої знання іншій особі. Як експерт у сфері змісту, консультант заохочує інших застосовувати певні методи, впроваджувати певні програми чи купувати певні навчальні матеріали. Як експерт у сфері освітнього процесу, консультант надає методичні рекомендації. Щоб бути ефективним консультантом, необхідно завоювати довіру педагога і пам'ятати про спільно визначені цілі і очікування.

Тренер:

Тренувати – означає готувати педагога до досягнення його цілей і одночасно допомагати йому у розвитку власних навичок планування, рефлексії, рішення завдань і прийняття рішень. Тренер займає терплячу позицію і застосовує такі технології, як відкриті запитання, парафраз, з'ясування чи зондування. Умілий тренер акцентує увагу на процесі мислення, сприйняття і прийняття рішення, для того, щоб виробити у педагога самостійний підхід до навчання.

2.5. РОЛЬ ТРЕНЕРА ПОТРЕБУЄ ОСОБЛИВОЇ УВАГИ

Окуляри тренера потрібно одягати у випадку, коли ви хочете підтримати педагога у:

- Визначенні цілей короткострокового і довгострокового планування.
- Розробці планів навчальних занять на основі Державного стандарту початкової освіти.
- Проведенні навчального заняття.
- Осмисленні того, яким чином навчальне заняття відобразилося на навчанні і успішності учнів.
- Аналізі питань, проблем і переживань, які виникають у педагога під час ваших відвідувань.

У ролі тренера ви розвиваєте:

- Довірливі партнерські стосунки з педагогом.
- Діалог з працівниками освіти, які намагаються вирішити проблемну ситуацію і покращити свою роботу, підвищити рівень особистого задоволення.
- Взаємостосунки під гаслом: «Ви відповідаєте за власне навчання. Моя роль – підтримати і спрямувати цей процес, а також навчатися разом із вами».
- Взаємну дискусію, за якою має слідувати покращення якості освітнього процесу і розвиток позитивних взаємостосунків
- Збалансовані взаємостосунки.

У ролі тренера Ви:

- **НЕ** використовуєте підхід «згори – вниз».
- **НЕ** виступаєте в ролі істини в останній інстанції щодо питання, яке обговорюється, і не несете відповідальність за мотивацію педагога і забезпечення вказівок.
- **НЕ** оцінюєте роботу педагога.
- **НЕ** заохочуєте залежність педагога від вас, не вказуєте педагогу, що потрібно робити.
- **НЕ** заохочуєте односторонніх розмов.

2.6. НАВИЧКИ СПІЛКУВАННЯ, ВАЖЛИВІ ДЛЯ НАСТАВНИКІВ

Для наставників, особливо коли вони працюють в ролі тренера, важливо володіти основними навичками спілкування, які заохочують ефективну взаємодію між наставником і педагогом. Ці навички допоможуть перетворити педагогів на учнів, які самостійно керують власним процесом навчання. Ці навички спілкування також можуть служити механізмом для підтримки педагогів у впровадженні державного стандарту початкової освіти.

Навички спілкування	Дії наставника
Пауза	Зробіть паузу і вислухайте, щоб дати педагогу час для обмірковування і відповіді. Залишайте «час на міркування» перед відповіддю на запитання. Пауза – перед тим, як поставити запитання чи відповіді на нього – забезпечує час для осмислення і тим самим покращує якість діалогу, дискусії і процес прийняття рішень.
Перефразування	Перекажіть своїми словами те, що тільки що сказав педагог. Під час розмови зупиніться і підсумуйте почуте. Наприклад, «Отже, ви вважаєте, що...» Перефразування може допомогти педагогу почути і прояснити власні думки.
З'ясування/ Зондування	Ставте запитання до тих пір, поки ви не будете мати повне уявлення про те, що говорить педагог. М'яко спрямовуйте педагога за допомогою своїх запитань: «Розкажіть мені більше про ...», «Отже, ви думаєте, що ...», «Мені цікаво більше почути про ...».
Увага	У той час, коли педагог Вам щось розповідає, зверніть увагу на ті невербальні сигнали, як Ви посилаєте. Потрібно звернути увагу не лише на те, що Ви говорите, але й на тон Вашого голосу, вираз обличчя, жести, і те, як на це реагує педагог.

Окрім цього, наставник може використовувати різні стилі спілкування з учителем – в залежності від ситуації, індивідуальних навчальних стилів, наявності досвіду тощо. Такими стилями спілкування є наступні:

* Директивний

При директивній формі взаємодії, наставник коментує дії і думки вчителя, зазначаючи конкретні пропозиції щодо змін. У такому стилі спілкування ролі наставника і вчителя є досить чіткими – наставник спрямовує, а вчитель виконує.

Директивний стиль спілкування передбачає високий рівень залучення з боку наставника. У цьому стилі наставник виступає в ролі порадирика та тренера. Наставник моделює, інформує, переконує, направляє та надає поради, базуючись на своїх судженнях щодо найкращих дій. Учитель окреслює проблему і тоді слухає, спостерігає, ставить запитання і слідує порадам наставника.

Це дуже спокусливий стиль спілкування для наставника – він дає можливість відчувати, що наставник знає усі відповіді і може їх надати іншим.

* Недирективний

Мета цього стилю взаємодії –забезпечити форум: для вчителя з'ясувати власні думки та дії, для наставника – зрозуміти їх і погодитися з ними (хоча останнє не є обов'язковим). Такий стиль спілкування дає можливість учителю визначи-

ти дії, які базуватимуться на його/її власних відчуттях та порадах наставника, а також прийняти рішення щодо часу та способу здійснення цих дій.

Суть недирективної взаємодії можна передати наступним прикладом коментарів одного з учителів: «Мій наставник завжди намагається, щоб я самостійно вирішувала свої проблеми, але це не тому, що їй байдуже. Вона слухає дуже уважно те, про що я розповідаю, ставить запитання, які допомагають мені зрозуміти власні думки, а також ділиться власним розумінням почутого».

Цей стиль взаємодії вимагає високого рівня залучення з боку вчителя. Наставник ставить запитання та забезпечує «дзеркальний», безоціночний зворотний зв'язок. Мета такого стилю взаємодії – заохочувати самостійність учителя. Проте, інколи вчитель може почувати себе досить некомфортно при такому стилі взаємодії. Цей стиль є ефективним тоді, коли головним завданням є розвиток партнерства.

*** Співпрацюючий**

При співпрацюючому стилі спілкування роль наставника полягає в тому, щоб працювати з учителем, але не направляти його/її. Наставник активно бере участь у процесі вирішення проблем та прийнятті рішень; пропонує вчителю альтернативи, відповідні ресурси; встановлює партнерські стосунки. Наставник і вчитель активно працюють разом над проблемами і знаходять шляхи їх вирішення. Вони можуть висувати гіпотези, експериментувати та застосовувати стратегії, які здаються найбільш ефективними при вирішенні конкретних питань.

Співпрацюючий стиль є яскравим прикладом партнерства, в якому кожен учасник цього процесу відчуває відповідальність за успішне вирішення проблеми. Наставник є ресурсом та спільно вирішує проблеми із своїм підопічним.

*** Альтернативний**

При альтернативному стилі взаємодії наставник та вчитель спільно обирають питання, над яким вони будуть працювати і наставник пропонує певну обмежену кількість альтернативних шляхів вирішення цього питання. Вчитель здійснює свій вибір в межах пропонованих ідей. Подальше обговорення базується на критеріях, які використовував вчитель при своєму виборі.

Мета цього стилю взаємодії – розвинути усвідомлення учителем можливих шляхів вирішення проблеми і, що більш важливо, обговорити визначені ним критерії у процесі вибору.

При такому стилі взаємодії роль наставника полягає у забезпеченні різних альтернатив для здійснення вчителем свого вибору. Обмежена кількість альтернатив зменшує занепокоєння вчителя щодо своїх подальших кроків. При цьому зберігається його відповідальність за власний вибір. Мета такого стилю взаємодії – розширення можливостей для вибору учителя та розширення його знань щодо можливих шляхів вирішення проблеми. Такий стиль також веде до спільного розв'язування проблем.

3. ЦИКЛ РОБОТИ НАСТАВНИКА: ЧОТИРИ ЕТАПИ ОСМИСЛЕННЯ

У роботі з педагогами важливо приділяти увагу чотирьом компонентам для побудови довірливих стосунків, розвитку компетентності і розвитку самоаналізу.

Цими компонентами є наступні:

1. Планування
2. Моніторинг
3. Аналіз
4. Застосування.

Спочатку ви починаєте допомагати педагогу у плануванні навчального заняття (уроку). Далі, ви спільно з педагогом визначаєте, яким чином будуть оцінюватися використані методи і стратегії. Після того, як методи і стратегії були застосовані, ви спільно з педагогом аналізуєте, як пройшов процес навчання і використовуєте ці уроки надалі. Таким чином, цикл повторюється, коли Ви і педагог плануєте нове навчальне заняття (урок).

Цей цикл можна використовувати у роботі з педагогом і після завершення уроку. Його також можна використовувати для більш довгострокових завдань – наприклад, при розробленні і виконанні річного плану підвищення якості викладання. Ви також побачите, що, хоча ви будете діяти з позицій усіх чотирьох ролей, основою роллю буде роль тренера.

Важливо запам'ятати, що дискусія між Вами та педагогом – це циклічний, а не лінійний процес (рис.1).

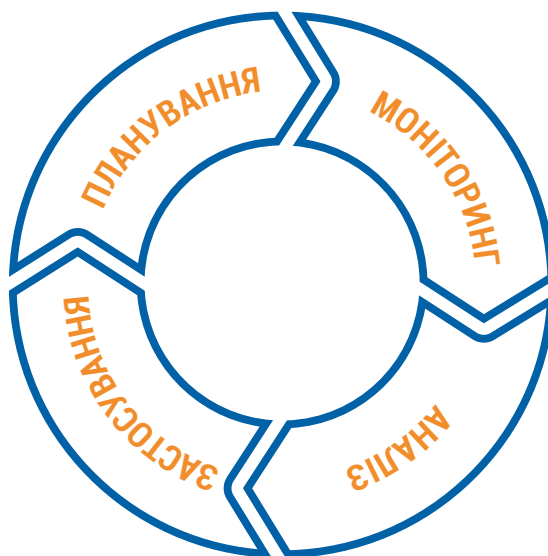

Рисунок 1. Етапи процесу наставництва

Давайте розглянемо кожен з етапів детальніше.

ЕТАП 1: ПЛАНУВАННЯ

На цьому етапі ви допомагаєте педагогу спланувати урок шляхом:

- Визначення навчальних і поведінкових цілей для учнів
- Визначення показників успіху і планування отримання свідчень
- Обговорення підходів, стратегій, рішень і їх застосування
- Визначення особистих навчальних цілей і процесу самооцінки.

Педагог проводить урок (навчальне заняття). Ви спостерігаєте і розподіляєте інформацію відповідно до пунктів, які обговорювалися перед цим.

Під час вашої бесіди після завершення уроку, ви переходите до наступного етапу, на якому ви допомагаєте педагогу оцінити якість його викладання.

(Примітка: Моніторинг відбувається під час спостережень як наставником, так і самим педагогом, щоби після уроку вони могли обмінятися результатами своїх спостережень).

ЕТАП 2: МОНІТОРИНГ

На цьому етапі ви допомагаєте педагогу оцінити успішність уроку шляхом:

- Розгляду показників успішності
- Осмислення ефективності підходів, стратегій і рішень, використовуючи приклади спостережень за поведінкою учнів.

Під час бесіди після уроку, ви також допомагаєте педагогу **проаналізувати** успішність уроку на третьому етапі циклу.

ЕТАП 3: АНАЛІЗ

На цьому етапі ви обговорюєте результати уроку, допомагаючи педагогу:

- Підсумувати враження щодо ефективності уроку, базуючись на результатах спостережень — стосовно рішень по відношенню до процесу навчання, очікуваної поведінки учнів і успішності уроку
- навести дані, які підтримують чи спростовують ці враження

- ▶ порівняти, проаналізувати, зробити висновки і визначити причинно-наслідкові зв'язки між тим, що виявилось ефективним і неефективним, а також пов'язаними з цим обставинами і результатами.

Останній етап допомагає педагогу продумати наступні навчальні заняття з учнями, базуючись на **застосуванні** нових знань, відкриттях і розумінню.

ЕТАП 4: ЗАСТОСУВАННЯ

На цьому етапі ви допомагаєте педагогу:

- ▶ виробити новий підхід і застосування, базуючись на отриманому розумінню
- ▶ подумати про ваш процес наставництва і знайти способи покращити продуктивність вашої співпраці.

Важлива примітка: Хоча ви, як наставник, частіше працюєте з педагогом над конкретним уроком, важливо пам'ятати про довгострокові цілі педагога і про річний план підвищення якості викладання. Найбільш ефективним способом спрямування уваги до коротко-строчкових чи довгострокових цілей є бесіда з педагогом з використанням відкритих запитань, під час якої педагог самостійно знаходить відповіді на запитання.

ЗУСТРІЧІ З НАСТАВНИКОМ: ПЛАНУВАННЯ І ОСМИСЛЕННЯ

Зустріч з наставником — це важливий інструмент у розвитку і в удосконаленні педагогічних навичок.

Ми вже розглядали як стилі спілкування, так і етапи циклу роботи з наставником, які використовуються у роботі з педагогом. Давайте розглянемо, як ці два інструменти складають дві частини процесу спостереження за уроком з наголосом на роль наставника у цьому процесі.

Дві частини спілкування між наставником і педагогом — це **бесіда з планування** і **бесіда з осмислення**, коли наставник допомагає педагогу спланувати навчальне заняття (урок) і оцінити його ефективність. Як зазначалося раніше, процес планування використовується як для окремого уроку, так і для підвищення якості викладання протягом усього навчального року.

П Л А Н У В А Н Н Я	БЕСІДА З ПЛАНУВАННЯ	
	«Карта» планування	Навички спілкування
	<p>Наставники пропонують педагогам:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ визначити цілі ➤ визначити показники успіху і способи збору інформації, що підтверджуватиме їх ➤ обговорення підходів, методів, рішень, способів їх моніторингу ➤ визначити цілі особистісного навчання і процесу для самооцінки ➤ обміркувати процес наставництва і з'ясувати у педагога його враження, думки. 	<p>Наставники застосовують такі навички спілкування:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Пауза – для надання педагогу часу на обміркування ➤ Перефразування – підсумувати те, що сказав педагог. Наприклад: «Отже...» ➤ З'ясування/зондування – м'яко спрямовуйте педагога, ставлячи відкриті запитання: «Розкажіть мені більше про...» ➤ Невербальна мова – покажіть усім своїм видом, що ви уважні до слів педагога.
А Н А Л І З	<p>Наставник спостерігає за педагогом і відмічає:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Показники успіху * Ефективність викладання 	
З А С Т О С У В А Н Н Я	БЕСІДА З ОСМИСЛЕННЯ	
	«Карта» осмислення	Навички спілкування
	<p>Наставники пропонують педагогам:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Підсумувати думки і навести дані, які підтверджують їх ➤ Проаналізувати, що відбулося і чому ➤ Відтворити і виявити засвоєне педагогом ➤ Прийняти рішення щодо використання нових знань при плануванні і викладанні в майбутньому ➤ Подумати про процес наставництва і з'ясувати у вчителя його враження і думки. 	<p>Наставники застосовують такі навички спілкування:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Пауза – для надання педагогу часу на обміркування ➤ Перефразування – підсумувати те, що сказав педагог. Наприклад: «Отже...» ➤ З'ясування – м'яко спрямовуйте педагога, ставлячи запитання щодо засвоєного ним: «Чому Ви навчилися?», «Як можна це застосувати в іншому контексті?» ➤ Невербальна мова – покажіть усім своїм видом, що ви уважні до слів педагога.

4. ПРИКЛАДИ НАСТАВНИЦЬКОЇ БЕСІДИ З ПЕДАГОГАМИ

1 ПЕРШИЙ КЛАС

У класі навчається 25 учнів. Педагог і наставник працювали разом над створенням освітнього середовища в класі. Вони «створили» навчальні осередки. Це друге відвідування наставника. Наставник і педагог вирішили, що педагогу потрібно розробити додаткові стратегії викладання читання і письма. Хоча діти і сидять у малих групах, вони мало спілкуються між собою. Тому, під час бесіди з планування і осмислення буде розглядатися питання про те, яким чином залучити дітей до кооперативних видів навчальної діяльності.

Бесіда з планування

Наставник: З часу мого останнього відвідування ми працювали над тим, як переставити столи учнів таким чином, щоб вони могли працювати в групах і виконувати різні завдання. Як діти відреагували на цю зміну?

Педагог: Здається, що дітям це подобається. Вони стали більше розмовляти одне з одним, але вони не говорять про завдання, яке їм дається. Я б хотіла, щоб вони більше уваги приділяли виконанню навчального завдання у навчальному осередку, а не просто гралися. Особливо в центрі навчання грамоти. Діти більше допомагають одне одному у математичному центрі, де вони разом граються з кубиками ЛЕГО і у центрі творчості, де вони обговорюють роботи один одного.

Наставник: Отже, під час сьогоднішнього спостереження Ви б хотіли, щоб я звернула увагу на те, як діти працюють у навчальних осередках?

Педагог: Я помітила, що деяким дітям складно засвоїти алфавіт і написання літер, особливо тим, хто не відвідував дитячий садок. Більшість дітей, які відвідували дитячий садок, вже знають алфавіт і прекрасно пишуть літери. Іноді я стикаюся з проблемами поведінки, коли деякі діти сміються над тими, хто не знає всіх літер. Я сподівалася, що діти, які вже знають літери алфавіту, будуть допомагати іншим дітям, але цього, на жаль, не відбувається.

Наставник: А Ви проводите заняття, які передбачають співпрацю, під час яких діти, які вже знають літери і вміють читати, можуть працювати з тими, хто цього не вміє робити? На тренінгу ми обговорювали різні заняття з читання, які можна проводити з учнями – наприклад, читання в парах.

Педагог: Я завжди використовувала лише підручник у роботі зі всім класом, щоб всі отримували одну й ту ж інформацію. У протилежному випадку, я боюся, що діти можуть щось пропустити, навіть якщо вони вже знають усі

літери. Проте сьогодні я спробую організувати читання в парах і подивлюся, як це спрацює.

Наставник: А як ви оцінюєте прогрес учнів у читанні і письмі?

Педагог: Вони правильно пишуть літери, визначають звуки і можуть складати літери у склади.

Наставник: А як ви працюєте з дітьми, які не можуть вірно виконати роботу?

Педагог: Я розмовляю з їхніми батьками і прошу їх додатково позайматися з дітьми вдома.

Спостереження

Декілька дітей у центрі навчання грамоти пишуть у своїх зошитах літеру «П». Педагог виправила літери, написані невірно. Інша група дітей переписує слова, які починаються з літери «П», з якими вони познайомилися за допомогою вчителя до початку заняття. Проте, коли наставник просить дітей прочитати слова, більшість дітей не тільки не пам'ятає їх, але й не можуть правильно їх вимовити. Візуальні та інші підказки відсутні.

В центрі читання діти в парах читають уривок казки «Рукавичка». Діти, які читають добре, читають в парах з дітьми, які ще мають певні труднощі в читанні. В одній із пар, учень, який вміє добре читати, вказує на слова, а інший учень повторює за ним кожне слово. У двох інших парах учень, який добре вміє читати, читає уривок для іншої дитини.

Бесіда з осмислення

Наставник: Як, на Вашу думку, пройшло заняття з читання?

Педагог: Сашко допоміг Наталочці, але у двох інших групах була та сама проблема, що і в мене, коли я працювала в Центрі читання з групою.

Наставник: А чому Сашкові вдалося допомогти Наталочці?

Педагог: Тому що Сашко просив Наталочку повторювати за ним слова.

Наставник: А як навчити решту дітей робити це саме?

Педагог: Сашко і Наталочка можуть показати це усьому класу.

Наставник: Так, і можна ще ускладнити завдання. Спочатку Сашко буде читати текст Наталочці, а Наталочка вказуватиме на слова. А потім навпаки: Наталочка буде читати текст спочатку, а Сашко вказуватиме на слова. Якщо Наталочка прочитає слово неправильно, Сашко може вказати на слово і ви-

мовити його правильно, а потім Наталочка знову прочитає все речення.

Можна також попросити інших дітей, чий рівень читання однаковий, читати по одному реченню по черзі.

Які ще стратегії можна використати для роботи в групі?

Педагог: Я не знаю, як ще можна спланувати заняття з читання в групі, окрім, як попросити одну дитину читати вголос, щоб решта дітей могли мовчки слідувати за її читанням. Але у цьому випадку я помічаю, що діти, які мають читати мовчки, взагалі не дивляться в книгу.

Наставник: Пам'ятаєте, на тренінгу ми виконували вправу «Читання хором»? Якщо діти досить добре запам'ятають абзац, вони зможуть слідувати за словами, коли читає хтось інший. Можна переривати читання і запитувати у дітей те чи інше слово і звідки вони знають, що це саме це слово.

Педагог: А що робити з дітьми, у яких проблеми з алфавітом?

Наставник: Думаю, що для того, щоб показати взаємозв'язок букв і звуків, краще всього використовувати імена дітей і членів їх родин. Можна також попросити дітей скласти особистий словник із слів, які вони знають. Це допоможе їм запам'ятати звуки в цих словах.

А які ще стратегії можна використати для навчання письму, крім переписування букв і слів?

Педагог: Думаю, що можна попросити дітей написати слова з їхніх словників.

Наставник: Це хороша ідея, тому що у такому випадку це слова, які мають для них значення.

Урок, що планується:

Педагог підготувала кілька завдань для читання і письма, які учні можуть вибирати. В одному навчальному осередку діти пишуть власну версію казки «Рукавичка», в якій змінюють назви основних персонажів казки.

В іншому навчальному осередку одна дитина допомагає іншій читати слова з казки, яку вони читали попереднього дня.

Чотири учні, які добре читають, читають іншу історію, яку вони потім інсценізують для інших дітей. Нові завдання будуть заплановані для цього оповідання протягом цього тижня.

У центрі математики діти працюють з іменами однокласників, придумуючи математичні задачі. Наприклад, у чийому імені найбільше букв? Скільки всього буде букв, якщо написати усі імена дітей класу?

В іншому центрі діти виписують слова з прочитаної казки: мама, тато, дитина, собака, кіт, і рахують, скільки можна скласти нових слів, використовуючи ті самі букви.

5. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАСТАВНИЦТВА

Не дивлячись на те, що кожен наставник може стикатися з різними труднощами у своїй роботі, є труднощі, які найчастіше згадуються педагогами, а саме:

- Маленькі класні приміщення
- Незручні меблі, які важко пересувати
- Брак досвіду використання стратегій кооперативного навчання
- Зв'язок планування з оцінюванням
- Застосування нової інформації, отриманої на тренінгу
- Брак стимулів, залучення
- Окреслення навчальних цілей
- Планування і попередження
- Поверхневий підхід до зміни підходів у викладанні
- Брак або відсутність асистентів вчителя
- Використання «відкритих уроків»
- Недооцінка здібностей дітей
- Спільне планування з іншими педагогами
- Надання тривалої підтримки педагогу заохочення педагога, додаткова оплата, визнання в якості наставника.

Перед тим, як вирішувати ці та інші проблемні питання, зверніть увагу на наступні 14 порад:

1. Намагайтеся створити довірливі стосунки.
2. Залучайте педагогів у процес прийняття рішень, з'ясовуючи, з чого вони хотіли б розпочати.
3. Використовуйте активне навчання: у педагога має бути можливість навчитися на практиці і достатньо часу для практики.
4. Заохочуйте самонавчання, допомагаючи педагогу самостійно визначати проблеми і використовувати щоденник рефлексії для запису своїх міркувань.

5. Допомагайте педагогу краще усвідомити свої дії, ставлячи перед ними ефективні запитання.
6. Формуйте у педагогів розуміння культурних відмінностей.
7. Забезпечте доступ до ресурсів, які сприяють професійному розвитку педагогів.
8. Розпочинайте процес, проводячи зв'язок з тим, що педагог вже знає.
9. Індивідуалізуйте свою роботу з педагогом.
10. Розділіть роботу на невеликі ділянки, які реалістично виконати
11. Заохочуйте візуалізацію ідеальної практики педагога.
12. Наведіть приклади: відвідування класів і спостереження за кращими практиками інших учителів
13. Використовуйте метод «мозкового штурму»
14. Допомагайте педагогу визначати вимірювальні цілі.

Давайте розглянемо практичні ситуації і з'ясуємо, що слід і що не слід робити наставнику в таких ситуаціях.

1 ПЕРШИЙ КЛАС

Під час першого спостереження Ви помітили наступне:

Практика педагога: учитель першого класу вважає, що вона диференціює методи викладання, створивши три навчальні осередки з навчання грамоти. Насправді, учні виконують одне й те ж завдання, працюючи у трьох різних групах за різними столами.

Поведінка учнів: Так як урок практично не відрізняється від інших уроків, деякі учні добре справляються із завданням, деякі нудьгують і заважають іншим учням.

Що робить наставник:

- Попросіть педагога ознайомитися з анкетною «Чи готові ВИ?» (Додаток А) і обговоріть її результати під час наступного відвідування.
- Під час обговорення відповідей щодо **Складової 4 «Стратегії викладання»**, задайте педагогу відкриті запитання, як наприклад: «Наскільки Ви відповідаєте критерію **4.1.: «Педагоги визнають необхідність**

використання різних підходів у викладанні в залежності від різних навчальних стилів, типів темпераменту дитини?»

- ▶ У випадку, якщо педагог відповідає, що відповідає цьому принципу якісного викладання, тому що організовує роботу в навчальних осередках, поставте додаткове відкрите запитання, як наприклад: «Чи можете Ви навести приклади того, як Ви здійснюєте диференціацію під час навчання письму?»
- ▶ Висловіть бажання бути присутнім на уроці, де педагог застосовує диференціацію методів навчання письму.
- ▶ Під час планування і осмислення поставте запитання таким чином, щоб педагогу прийшлося навести конкретні приклади диференціації методів, у тому числі приклади робіт учнів.

Що НЕ робить наставник:

- ▶ НЕ говоріть педагогу, що вона/він діє неправильно.
- ▶ НЕ наполягайте на тому, що педагог має працювати над Складовою 4 до того, як ви спільно не розглянете результати анкети «Чи готові Ви?»
- ▶ НЕ сперечайтесь з педагогом, якщо вона/він стверджує, що використовує диференціацію викладання.
- ▶ НЕ пропонуйте використовувати ті чи інші методи викладання для диференціації навчання, радше допоможіть педагогу проаналізувати ситуацію, ставлячи запитання, які базуються на попередньому досвіді.

2 ДРУГИЙ КЛАС

Два дні назад педагог попросив другокласника Андрійка завершити письмову роботу вдома, тому що він не завершив її у класі разом з іншими дітьми.

Педагог: Андрійку, ти завершив цю роботу дома?

Андрійко: Так

Педагог: Чи були які-небудь проблеми?

Андрійко: Ні, ніяких проблем

Педагог: Дай мені, будь-ласка, свій зошит

Андрійко (трохи знервовано): Вибачте, але я забув зошит вдома. Мама читала мою роботу і забула покласти її назад у ранець.

Педагог: Можливо, варто ще раз пошукати зошит у ранці? Тобі допомогти?

Цього разу педагог і Андрійко знаходять зошит — робота не завершена. Андрійко почервонів і був готовий заплакати.

Педагог пояснює дітям, що навіть знаючи про негативні наслідки, краще говорити правду. Педагог також пояснює, що їй прийдеться розповісти про цей випадок батькам хлопчика. Педагог пише запис батькам у щоденнику хлопчика, пояснюючи, що відбулося, і просить їх розписатися на підтвердження того, що вони її прочитали.

Що робить наставник:

- ▶ Запитайте педагога, які у неї цілі у роботі з Андрійком і як вона планує їх досягнути. Якщо одна із цілей полягає в тому, щоб хлопчик завершував свою роботу разом з іншими дітьми, обговоріть ідеї, як можна допомогти хлопчику в цьому.
- ▶ Якщо педагог зазначає, що ціллю є навчити хлопчика звертатися за допомогою до вчителя, коли це необхідно, методом «мозкового штурму» обговоріть способи, як навчити Андрійка почувати себе впевнено, коли він звертається за допомогою до вчителя. Навчіть хлопчика, як звертатися за допомогою і надайте йому можливість попрактикуватися у цьому.
- ▶ Обговоріть з педагогом причини, чому інколи важливо поговорити з дитиною наодинці, щоб уникнути ситуації соромитися перед усім класом, що в подальшому може привести до небажання говорити правду.
- ▶ Заохочуйте педагога бути нейтральним при оцінюванні причин поведінки хлопчика, а не починати негайно обговорювати проблеми моралі.

Що НЕ робить наставник:

- ▶ **НЕ** дорікайте вчительці, що вона присоромила хлопчика перед усім класом
- ▶ **НЕ** хваліть педагога за використання ситуації з хлопчиком, як уроком моралі для всього класу

Практика педагога:

Педагог проводить ранкову зустріч з учнями третього класу. Урок починається з ранкової зустрічі, під час якої діти співають дитячу пісню. Потім педагог просить різних учнів (в групах або індивідуально) заспівати інші пісні, які вони знають. Усі діти, яких педагог просить заспівати, є дівчатками.

Під час ранкової зустрічі педагог використовує ранкове повідомлення, яке містить наступний текст:

Дорогі третьокласники,

Сьогодні _____.

Сьогодні погода _____.

РОЗКЛАД НА СЬОГОДНІ:

Ранкова зустріч

Урок 1: Математика (множення і ділення)

Урок 2: Фізичне виховання

Урок 3: Семінар письменників

Урок 4: Я досліджую світ (фотосинтез)

Успішної роботи!

Учителька просить учнів заповнити пробіли у тексті разом прочитати його.

Реакція класу: Завдання не зовсім цікавить учнів, оскільки за рівнем складності воно більше підходить для учнів першого класу.

Що робить наставник:

Учителька тільки розпочала працювати за новим Державним стандартом початкової освіти і не зовсім розуміє цілі проведення ранкових зустрічей. Тому вчителька використовує приклад з посібника який був написаний раніше і стосувався молодших дітей.

- ▶ Обговоріть з педагогом, як можна ефективно використати час ранкових зустрічей для досягнення навчальних цілей і розвитку соціальних навичок.
- ▶ Запитайте педагога про навчальні результати, яких мають досягнути учні третього класу відповідно до Державного стандарту початкової освіти. Обговоріть, як можна пов'язати завдання під час проведення ранкової зустрічі з вивченням навчального матеріалу, передбаченого планом уроку. Наприклад, що мають знати учні про процес фотосинтезу?
- ▶ Запитайте педагога про те, що вона знає про своїх учнів, що дало б їй можливість пов'язати з тим, що учні вже знають про фотосинтез — як вступ до уроку.
- ▶ Попросіть педагога методом мозкового штурму висловити ідеї щодо активізації діяльності учнів під час проведення ранкової зустрічі.

Що НЕ робить наставник:

- ▶ **НЕ** наполягайте на тому, щоб педагог задіювала усі навчальні осередки одразу. Приділіть достатньо уваги питанню, як досягнути активної участі усіх учнів у навчальному процесі
- ▶ **НЕ** наполягайте на тому, щоб педагог одразу використовувала усі зміни.
- ▶ **НЕ** використовуйте поверхневий підхід до планування ранкової зустрічі: під час її проведення має мати місце зміст, а не лише пісні та ігри. Можливо, педагог помилково вважає, що методи, орієнтовані на дитину, мають бути ігровими, тому її методи викладання не відповідають освітній програмі.

4 ЧЕТВЕРТИЙ КЛАС

Практика педагога:

Учителька нещодавно почала працювати за новим стандартом для початкової школи. Вона розробила урок для учнів четвертого класу на тему використання дужок у математичних діях. Учні в малих групах вирішують задачі, написані педагогом на окремих картках. Учні не повідомили, що робити після того, як вони завершать завдання.

Реакція класу:

Дівчатка і хлопчики працюють в різних групах. Деякі групи виконують завдання раніше. Одна дівчинка підходить до групи хлопчиків і починає їх відволікати. Хлопчики починають сердитися на неї і говорити лайливі слова. Інші дівчатка з її групи заступаються за неї і починають відповідати хлопчикам. Їхні стосунки загострюються і вони починають штовханину. Педагог голосно робить їм зауваження і просить дівчинку, яка почала першою відволікати інших від процесу, вийти з класу. Інші учні сідають за свої місця, але продовжують перемовлятися між собою.

Реакція педагога:

Педагог говорить, що така поведінка учнів є звичним явищем — це відбувається завжди, коли вона намагається організувати роботу в групах. Саме тому вона вважає, що краще працювати з учнями фронтально — це допомагає контролювати поведінку у класі.

Що робить наставник:

- ▶ Допоможіть педагогу зрозуміти, що учні повинні брати участь у процесі створення правил класу, а для успішної роботи їм потрібна практика. Правила класу повинні відображати наслідки для тих, хто їх порушує. Інцидент, який трапився, є хорошим навчальним моментом для того, щоб навчити дітей успішно працювати в малих групах і показати переваги такої роботи.
- ▶ Допоможіть учителю подумати над змістом уроку. Що можна було б спланувати для дітей, які раніше завершують своє завдання? Наприклад, це могло б бути завдання придумати власні задачі з використанням дужок і записати їх на окремих картках, які пізніше використати у роботі з іншими учнями.
- ▶ Обговоріть з педагогом способи об'єднання учнів у групи і який спосіб вона вважає найефективнішим і чому.
- ▶ Запросіть педагога відвідати свій урок або урок іншого досвідченого учителя, щоб поспостерігати за стратегіями роботи з класом.

Що НЕ робить наставник:

- ▶ **НЕ** займайте оборонну позицію, почувши коментарі педагога. Цей педагог потребує підтримки у сфері планування і управління класом. Приділіть цим питанням увагу під час подальших зустрічей.
- ▶ **НЕ** втручайтеся у хід уроку, намагаючись допомогти педагогу. Заохочуйте її і підтримуйте її впевненість у собі.

6. ПРОЦЕС ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ НАСТАВНИКА

ПОЧАТОК

ПРОСУВАННЯ

ОЦІНКА ПРОГРЕСУ

ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛІ

Процес покращення якості викладання має сприяти постійному самовдосконаленню вчителів. Як наставник, ви скеровуєте цей процес і разом із педагогом визначаєте цілі та оцінюєте прогрес. Коли процес підвищення якості буде налагоджений, у вас буде структура системи підвищення якості і план дій для подальшого її зміцнення. Інструменти педагога для проведення спостережень та індивідуальний план підвищення якості викладання є основними інструментами, які допоможуть вам показати педагогу, як вимірювати прогрес.

План підвищення якості – це перший крок у роботі педагога над підвищенням якості. План розробляється на основі інформації, зібраної вами і педагогом. План підвищення якості фокусується на досягненні довгострокових цілей. Хоча у вас, як і у педагога може виникнути бажання займатися різними питаннями одночасно, потрібно буде навчитися розставляти пріоритети.

ПОЧАТОК

1. Перший контакт

Метою першого контакту з педагогом є коротке представлення вашої ролі як наставника і домовленість про зустріч. Як підготовка до зустрічі, ви можете попросити педагога ознайомитися з опитувальником «Чи готові Ви?», що допоможе педагогу отримати уявлення про принципи якісного викладання.

2. Перша зустріч-орієнтація

Метою зустрічі є:

1. Знайомство, налагодження довірливих стосунків.
2. Представлення вашої ролі як наставника, обмін очікуваннями щодо майбутньої співпраці.
3. Спільне вивчення процесу підвищення якості.
4. Обговорення результатів опитувальника «Чи готові Ви?» для визначення питань, яким потрібно приділити увагу.
5. Планування першого відвідування уроку/спостереження.

Використайте цю зустріч з метою огляду з педагогом усіх етапів процесу підвищення якості, процесу наставництва і процесу спостереження за уроками вчителя. **Важливо наголосити, що ваша роль як наставника відрізняється від ролі адміністратора чи освітнього експерта — ви не оцінюєте практику вчителя.** Це допоможе налаштувати відкритий діалог, який сприятиме осмисленню практики викладання і готовністю апробувати нові підходи.

Під час цієї зустрічі заплануйте перше відвідування уроку вчителя. Поясніть педагогу, що після відвідування його уроку ви почнете розробляти план підвищення якості, який буде дорожньою картою на вашому спільному шляху.

3. Перше відвідування уроку/спостереження для збору основної інформації

Метою цього відвідування є збір основної інформації щодо ситуації у класі шляхом проведення спостереження з мінімальною участю у навчальному процесі. Необхідно зустрітись з педагогом ДО і ПІСЛЯ спостереження — так, як це зазначено у Формі спостереження. До проведення спостереження також важливо розглянути **Протокол бесіди з планування**, а після проведення спостереження — **Протокол бесіди з осмислення**.

По завершенню зустрічі, поінформуйте педагога, що під час наступної зустрічі ви спільно з ним почнете створювати План професійного розвитку.

ПРОСУВАННЯ ВПЕРЕД

4. Зустріч з метою розроблення Плану професійного розвитку

Під час цієї зустрічі ви спільно з педагогом можете почати визначати цілі, на яких він/ має зосередити свої зусилля. Для визначення потреб, ви може-

те спільно обговорити висновки, зроблені педагогом після спостереження її першого уроку/навчального заняття. Ви також можете розпочати працювати над довгостроковим Планом професійного розвитку, включаючи до нього інформацію, отриману під час першого спостереження. План має містити цілі, стратегії, заходи і показники досягнення. План має бути розроблений спільно з педагогом під час зустрічі, а не самим наставником до її проведення. Домовтеся про наступну зустріч.

5. Спостереження уроку

Це перше спостереження уроку з врахуванням довгострокового Плану професійного розвитку. Під час зустрічі з педагогом до спостереження ви маєте розглянути і обговорити інформацію, зібрану під час першого відвідування уроку.

Важливо: окреслення цілей для педагога не повинно стосуватися тільки проблем і труднощів. Ціллю може бути і удосконалення тих успішних практик, якими вже володіє педагог.

Не відкладайте зустріч з педагогом після проведення спостереження – краще провести її безпосередньо після проведення спостереження, коли враження свіжими як у вас, так і у педагога. Ознайомте педагога з інструментом «Підсумкова форма наставника після проведення спостереження» для узагальнення успіхів і труднощів під час проведення уроку/навчального заняття.

Оцінка прогресу

На цьому етапі ви і педагог продовжуєте цикл роботи. Ви можете слідкувати за прогресом і досягненнями педагогом цілей професійного розвитку, результатами учнів і зібранням матеріалів для Портфоліо. У деяких планах може також бути зазначено терміни досягнення цілей і завдань. У більшості країн робота з наставником може тривати від шести місяців до трьох років, щоб намічені зміни були закріплені у практиці педагога.

Підвищення якості викладання – це постійний процес. Педагоги продовжують ставити цілі для професійного і особистісного розвитку. Проведення зустрічей з педагогом до початку спостереження, спостереження уроків/навчальних занять, і бесіди після проведення спостереження – це лише одна із стратегій, яка спрямовує педагога в процесі підвищення якості його/її викладання. Ви побачите, що вам також прийдемося виступати в ролі фасилітатора, лідера, консультанта, коли педагогу будуть потрібні ваша безпосередня підтримка і знання.

Як педагог-тренер ви можете визначити свою роботу з педагогами, базуючись на рівні їх знань, самостійності та впевненості у використанні нових методів і стратегій. Дала ви можете вирішити спільно з педагогом щодо виду

підтримки, яка буде найбільш корисною для його професійного розвитку на різних етапах вашої спільної роботи. Використовуючи метод, орієнтований на учня, ви разом можете визначити потреби педагога, буде це модель для ефективного викладання чи тренер, який працюватиме з ним та іншими педагогами, а також визначити, чи може педагог вже використовувати отримані компетенції у класі.

А. (МОДЕЛЬ) Моделювання і демонстрація.

На цьому етапі педагог навчається шляхом відвідування і спостереження зразкових модельних уроків/навчальних занять; переглядаючи відеоматеріали; читаючи і обговорюючи стратегії ефективного викладання. Метою цього етапу візуалізація практики викладання високої якості.

Б. (ТРЕНЕР) Практика.

На цьому етапі педагог намагається відтворити і апробувати методи, продемонстровані йому раніше. Ви можете підтримати педагога у використанні нових методів або проводити урок (навчальні заняття) спільно. Педагоги також можуть брати участь у спостереженні уроків своїх колег, зустрічатися для обговорення результатів упровадження нових методів роботи, обговорювати результати робіт учнів, а також плани професійного розвитку. Етап практики під керівництвом важливий для удосконалення практики педагога. Важливим елементом кожного етапу є зворотний зв'язок.

С. (ЗАСТОСУВАННЯ) Самостійність

досягається шляхом успішної інтеграції нових методів у практику викладання. Залежно від педагога, досягнення самостійності може потребувати декілька спроб на ранньому етапі, оскільки буде залежати від рівня знань педагога і складності навчального матеріалу.

Таблиця, наведена нижче, показує види підтримки відповідно до рівня і етапів навчання. Заходи, пов'язані з професійним розвитком, безпосередньо **моделюють** стратегії і ресурси для педагога. У другому стовпчику показані заходи, які дають можливість апробувати методи, які використовувалися **на тренінгу**. У третьому стовпчику перелічені методи, які педагог може застосовувати **самостійно**.

НАСТАВНИК

МОДЕЛЮЄ	ТРЕНУЄ	ЗАСТОСОВУЄ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Навчальний процес ➤ Очікувана поведінка / навички ➤ Демонстраційні уроки ➤ Інші методи роботи в класі ➤ Використання бланків для записів ➤ Використання опитувальників, анкет 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Семінари, тренінги, курси підвищення кваліфікації ➤ Пошук рішень шляхом «мозкового штурму» ➤ Підтримка колег ➤ Рольові ігри ➤ Відео-уроки ➤ Пошук експертів ➤ Встановлення контактів ➤ Обговорення проблемних питань в групі ➤ Обговорення професійних публікацій – організація книжкового клубу ➤ Практика ➤ Інтерактивний журнал в Інтернеті ➤ Щонедільне спілкування (телефон, електронна пошта, Скайп тощо) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Презентація Портфоліо ➤ Уроки, записані на відео для самооцінки ➤ Уроки/презентації для персоналу школи ➤ Ведення Щоденника рефлексії ➤ Обмін досвідом із колегами ➤ Самооцінка ➤ Письмова рефлексія з окремих питань ➤ Спільне планування з колегами ➤ Пошук зворотного зв'язку з боку учнів ➤ Проведення зустрічей з персоналом школи

ПЕДАГОГ

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Бесіда з планування — один із видів наставницької бесіди, коли наставник допомагає вчителю спланувати навчальне заняття (урок), цілі (навчальні цілі для дітей, особисті цілі), показники успіху, методи викладання.

Бесіда з осмислення — один із видів наставницької бесіди, коли наставник допомагає вчителю проаналізувати результати своєї практики та прийняти рішення щодо використання отриманих знань у майбутньому.

Діти з особливими освітніми потребами — діти, які потребують додаткової (тимчасової чи постійної) підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення їх права на освіту.

З'ясування/зондування — одна із навичок активного слухання, яка використовується під час наставницької бесіди і передбачає додаткові запитання, які допомагають краще зрозуміти ситуацію вчителя.

Індивідуальні зустрічі з батьками — на відміну від традиційних батьківських зборів, регулярні індивідуальні зустрічі з батьками є практикою, що використовується вчителем у процесі спілкування з батьками з метою обговорення навчальних досягнень дитини, обговорення можливих шляхів участі батьків в освітньому процесі тощо.

Індивідуальна програма розвитку — складається для дітей з особливими освітніми потребами на основі типової навчальної програми командою фахівців за активної участі батьків. В індивідуальній програмі розвитку зазначено додаткові спеціальні послуги, адаптації і модифікації, зумовлені особливостями розвитку дитини.

Інтегроване навчання — підхід до навчання, при якому вчителі заохочують учнів робити зв'язок між навчальними предметами, спираючись на знання і навички з кількох предметних областей. Таке об'єднання у ціле об'єктів навчання необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого створюється цілісне уявлення про об'єкт, що вивчається, формується компетентність на міжпредметному рівні.

Кооперативне навчання — технологія навчання в малих групах, які працюють над досягненням спільної мети. Члени малих груп можуть виконувати різні ролі і завдання, проте усі вони мають досягнути спільного результату.

Навчальні осередки — організація навчальних осередків здійснюється для забезпечення дослідницької діяльності дітей, формування самостійності,

організації роботи дітей як індивідуально, так і у малих групах, можливості здійснювати вибір тощо. Навчальні осередки містять різні навчальні матеріали, які змінюються відповідно до тематичного планування, індивідуальних потреб дитини.

Наставник/супервізор – досвідчений педагог, який надає професійну підтримку вчителю у процесі осмислення власної практики, удосконалення її та організації постійного професійного розвитку.

Наставництво/супервізія - технологія супроводу професійної діяльності вчителя, що базується на партнерському підході, передбачає спільне планування, самооцінку і спостереження за практикою педагога, осмислення практики, окреслення цілей професійного розвитку.

Перефразування – одна із навичок активного слухання, що передбачає переказування власними словами почутого від учителя під час наставницької бесіди з метою кращого розуміння.

Показники якості викладання – приклади практики вчителя, які відповідають тому чи іншому принципу якісного викладання. Показники якості викладання є основою для самооцінки вчителя та для спостереження за практикою вчителя наставником.

Портфоліо – цілеспрямований збір робіт учня, які відображають його/її зусилля, прогрес та досягнення у різних сферах розвитку.

Принципи якості викладання – сім принципів викладання (індивідуалізація, освітнє середовище, участь родин, методи викладання, планування і оцінювання, соціальна інклюзія, професійний розвиток), які базуються на кращих міжнародних практиках і відповідають принципам концепції Нової української школи. Принципи якісного викладання є основою для спостереження за практикою вчителя, а також для здійснення самооцінки власної практики вчителем.

Тематичне навчання/тематичний проект – підхід до інтегрованого навчання, при якому навчальні цілі досягаються у процесі вивчення теми або питання дослідження, яка обирається вчителем (тема може пропонуватися дітьми, батьками дітей). У початковій школі вивчення теми може тривати 1-2 тижні. У процесі тематичного навчання учні поєднують нову інформацію і досвід з усіма навчальними предметами, а також із власним досвідом.

Щоденник рефлексії – ефективний інструмент для використання практики рефлексії, що дає можливість регулярно записувати думки щодо позитивного і негативного професійного досвіду та осмислювати його з метою подальшого удосконалення.

ФОРМА СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА ПРАКТИКОЮ ПЕДАГОГА

Шановний наставнику!

Пропонована *Форма спостереження за практикою педагога* допоможе Вам фокусувати свою увагу на конкретних показниках і прикладах практики вчителя, які відповідають тій чи іншій складовій якісного викладання.

Ви також зможете записувати свої коментарі чи запитання, які пізніше використаєте у бесіді з учителем.

Оскільки результати цієї Форми можуть бути використані у процесі подальшої сертифікації вчителя, Ви можете поставити оцінку, використовуючи такі рівні:

1. не спостерігається
2. спостерігається більшість часу
3. спостерігається постійно

Також, не забудьте:

ДО ПОЧАТКУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

- * Ознайомтеся з цією Формою спостережень ДО початку спостереження за практикою педагога
- * Переконайтеся, що педагог ознайомлений з вашою роллю спостерігача у класі
- * Ознайомтеся з професійними цілями педагога
- * Ознайомтеся з рекомендаціями для спостерігачів
- * Домовтеся про час і місце для надання Вами зворотного зв'язку

ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНЬ:

- * Пам'ятайте, що зазначені приклади — це лише приклади, які відображають ту чи іншу складову якісного викладання
- * Ведіть записи, щоб відобразити ті дії, які використовує педагог і таким чином прокоментувати його практику
- * Пам'ятайте про необхідність постійно слухати, як педагоги взаємодіють з дітьми, навіть під час спостереження за освітнім середовищем
- * Якщо за планом роботи педагогові необхідно перейти до іншої групи дітей, слідуйте за ним

ПІСЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНЬ:

- * Подякуйте педагогу і нагадайте про час і місце для надання зворотного зв'язку
- * Перед наданням зворотного зв'язку запитайте педагога, які практики, на його думку, вдалися найкраще, а які потребують удосконалення
- * Надайте педагогу зворотний зв'язок, зазначивши сильні сторони і ті, які потребують покращення
- * Розпочніть роботу над складанням плану професійного розвитку

СКЛАДОВА 1. ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ

Педагоги використовують свої знання щодо розвитку дітей, а також свої стосунки з дітьми та їх сім'ями, щоб цінувати унікальність кожного класу і враховувати потреби і можливості кожної дитини.

Показник	Що ви можете побачити	Приклади/ коментарі	1	2	3
1.1. Педагоги сприяють розвитку позитивної самооцінки дітей, взаємодіючи з окремими дітьми відповідно до своїх знань про розвиток дітей.	Часто взаємодіють з кожною дитиною, проявляючи любов, зацікавленість і повагу.				
	Розмовляють з дітьми доброзичливо, ввічливо та шанобливо, на рівні очей дітей, звертаючись до них на ім'я.				
	Взаємодіють невербально: усміхаються, торкаються.				
	Знають сильні сторони кожної дитини та її досягнення упродовж часу; щодня виявляють індивідуальні навички та досягнення кожної дитини та хвалять її за це, піклуючись, щоб досягнення кожної дитини були визнані.				
	Повідомляють родинам про досягнення їхніх дітей (у листах, по телефону, електронною поштою, через соціальні мережі тощо).				
1.2. Педагоги розуміють і визнають, що діти мають різний характер, темп розвитку, навчальні стилі, соціальні можливості, зумовлені індивідуальними і культурними особливостями.	Виступають в якості фасилітаторів, які сприяють індивідуальному росту відповідно до темпів розвитку кожної дитини.				
	Поводяться з дітьми різної раси, етнічної належності, віросповідання, різних соціально-економічних прошарків, культури, статі, особливими потребами з рівною повагою та увагою.				
	Надають дітям рівні можливості брати участь у всіх видах діяльності.				
	Визнають індивідуальні потреби дітей, у тому числі дітей з особливими потребами, а також забезпечують для них пізнавальний (навчальний) досвід і модифікують його таким чином, щоб задовольняти їхні індивідуальні потреби.				
	Розробляють навчальні завдання, беручи до уваги індивідуальні стилі навчання (сприйняття) учнів (наприклад, роздавальний матеріал для учнів, які віддають перевагу зоровому сприйняттю).				
	Надають учням можливість вибору і час для самостійної роботи у малих групах, які діти вибирають самі.				

1.3. Педагоги знайомляться з культурою, історією, цінностями, особливостями сімей та окремих дітей, з якими вони працюють.	Розмовляють з окремими дітьми про людей, місця та речі, значущі для них і надають їм можливість обмінюватися своїми ідеями з іншими дітьми.				
	Визнають і підтримують внесок етнічних/національних груп, особливо тих, діти з яких представлені у класі.				
	Використовують матеріали та устаткування, що відображають багатоманітність дітей і родин, представлених у класі.				
	Розробляють заняття та залучають учнів таким чином, щоб регулярно і позитивно висвітлювати культуру та традиції дітей і їхніх родин.				
	Сприяють тому, щоб учні створювали книги, газети й журнали, які розповідали б про історію та цінності різних етнічних/національних груп.				
	Надають можливості дітям і батькам розробляти навчальні матеріали, що відображають національні традиції та звичаї тощо.				

СКЛАДОВА 2. ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Педагоги сприяють організації інклюзивного освітнього середовища, яке забезпечує атмосферу взаєморозуміння, безпеки, співпраці, надає можливості для розвитку демократичних цінностей, можливостей працювати як індивідуально, так і у малих групах.

Показник	Що ви можете побачити	Приклади/ коментарі	1	2	3
2.1. Педагоги розуміють вплив фізичного середовища на розвиток дітей.	Організують навчальні осередки, які дають змогу дітям безпечно переміщатися у класі, а також спонукають їх робити вибір та активно вчитися.				
	Забезпечують дітям індивідуальні місця для зберігання особистих речей.				
	Використовують навчальні матеріали, які відповідають рівню розвитку дітей (у тому числі виготовлені педагогами), що відображають різні національні, етнічні, статеві та вікові особливості дітей. Навчальні матеріали можуть бути адаптовані для використання всіма дітьми.				
	Підтримують ігрову діяльність, експериментування й дослідження з використанням багатоцільових матеріалів, що уможливають творчі рішення.				
	Привабливо розташовують роботи дітей на рівні їхніх очей у класній кімнаті та на дошках оголошень, де їх усі можуть бачити.				

	За необхідності змінюють фізичне середовище для задоволення потреб різних вікових груп, окремих дітей та/або відповідно до навчального матеріалу; оцінюють зміни в потребах дітей протягом часу – у міру розвитку дітей (розумового та фізичного).				
	Надають навчальні матеріали, які мотивують учнів самостійно здійснювати пошук інформації (наприклад, словники, енциклопедії, Інтернет-пошукові системи).				
	Збагачують навчальні ресурси, використовуючи ресурси місцевої громади (бібліотеки, клуби, громадські організації, члени місцевої громади та ін.).				
	Розробляють з дітьми навчальні матеріали, які індивідуалізують для навчального заняття або потреб учнів.				
	Поділяють відповідальність за навчальне середовище та ресурси в класі з учнями – учні роблять оголошення, ініціюють заняття та виконують відповідні обов'язки.				
2.2. Педагоги спонукають дітей до розвитку демократичних цінностей, забезпечуючи можливості для впровадження їх на практиці, а також самі є прикладом цього.	Моделюють толерантне ставлення й позитивні способи спілкування, спрямовані на позитивне вирішення проблем і конфліктів.				
	Залучають дітей до процесу вироблення чітких і зрозумілих очікувань (вимог) стосовно поведінки та участі у навчальних заняттях, за допомогою вироблення класних правил та обговорення їх наслідків.				
	Виявляють повагу до думок і суджень кожної дитини.				
	Моделюють і заохочують позитивну взаємодію між педагогом і дітьми, між дітьми, а також між педагогами та іншим персоналом.				
	Визнають за дітьми право вибору та створюють можливості для його здійснення.				
	Зрозуміло формулюють очікування, ідеї та цілі.				
	Використовують ситуації в житті школи й місцевої громади, щоб допомогти дітям розпізнавати дискримінацію, упередження та стереотипи, а також обговорюють етичні аспекти нерівності.				
	Надають можливості ухвалювати спільні рішення та розробляти спільні правила.				
	Створюють ситуації (наприклад, проведення ранкових зустрічей) і користуються можливостями для того, щоб учні практикувалися в досягненні компромісів і досягненні консенсусу.				

2.3. Педагоги сприяють кооперативному навчанню, моделюючи бажану поведінку дітей під час їхньої спільної роботи.	Формулюють чіткі очікування (вимоги).				
	Застосовують принципи чесності й рівноправності, коли об'єднують дітей у групи, хвалять їх за вміння, зусилля й досягнуті результати.				
	Створюють ситуації, в яких діти співпрацюють один з одним, виконують що-небудь по черзі та допомагають один одному для досягнення позитивного результату.				
	Спрямовують і стимулюють процес саморегулювання у дітей, надаючи їм матеріали та час для вибору і планування власних занять.				

СКЛАДОВА 3. УЧАСТЬ РОДИН

Педагоги налагоджують партнерські стосунки з батьками дітей, щоб забезпечити максимальну підтримку дітям і задовольнити їхні потреби у процесі розвитку та навчання.

Показник	Що ви можете побачити	Приклади/ коментарі	1	2	3
3.1. Педагоги запрошують батьків та інших членів родин до класу для участі в освітньому процесі.	Розміщують плакати, на яких вітають прихід батьків у клас і в школу.				
	Батькам, які відвідують школу, надається письмова інформація, яка має спрямовувати їхню участь в освітньому процесі.				
	Інформують батьків про навчальні плани (як довгострокові, так і короткострокові) і про шляхи участі батьків у житті класу /навчальному процесі.				
3.2 Педагоги регулярно спілкуються з батьками і членами родин для підвищення рівня підтримки дітей у процесі навчання.	Запрошують членів родин і ознайомлюють їх з філософією, цілями, процедурами функціонування школи, надаючи їм письмові матеріали та проводячи презентації в Дні відкритих дверей.				
	Вітають батьків, коли вони приводять і забирають дитину зі школи. <i>Необхідно провести спостереження в момент, коли дітей приводять, або коли їх забирають зі школи.</i>				
	Проводять співбесіди з окремими батьками для обговорення досягнень і труднощів їхньої дитини, а також для отримання інформації про очікування, цілі, побоювання і потреби батьків. <i>Можливо, це важко побачити у процесі спостереження — Ви можете поставити додаткові запитання під час бесіди з педагогом.</i>				

	<p>Індивідуалізують спілкування з родинами. Серед можливих методів спілкування можуть бути: надання письмової інформації, телефонні дзвінки, електронна пошта, вайбер та ін., щоб поінформувати про повсякденний перебіг справ і зміни у фізичному або емоційному стані дитини.</p>				
	<p>Пишуть звіти про успіхи кожної дитини.</p> <p><i>Можливо, це важко побачити у процесі спостереження — Ви можете поставити додаткові запитання під час бесіди з педагогом.</i></p>				
	<p>Збирають портфоліо кожної дитини, у якому накопичують письмову інформацію та зразки робіт дитини.</p> <p><i>Можливо, це важко побачити у процесі спостереження — Ви можете поставити додаткові запитання під час бесіди з педагогом.</i></p>				
	<p>Запитують думку батьків щодо критеріїв оцінки.</p>				
<p>3.3 Педагоги збирають інформацію про інтереси, захоплення, культурні особливості та професії членів родин, а також заохочують їхню активну участь у роботі школи та класу.</p>	<p>Використовують різні способи надання інформації (наприклад, оголошення на дошці оголошень, особисті зустрічі, класні інформаційні листки, інформаційні листівки, соціальні мережі) для того, щоб інформувати батьків про проекти та заходи, які плануються у класі/ школі, і запросити взяти в них участь.</p> <p><i>Можливо, це важко побачити у процесі спостереження — Ви можете поставити додаткові запитання під час бесіди з педагогом.</i></p>				
	<p>Заохочують участь членів родин в організації екскурсій, спортивних заходів, спектаклів, таборів, інших заходів під час літніх або зимових канікул для дітей.</p> <p><i>Можливо, це важко побачити у процесі спостереження — Ви можете поставити додаткові запитання під час бесіди з педагогом.</i></p>				
	<p>Заохочують батьків сприяти тому, щоб навчання мало для дітей зміст — пропонуючи теми, приходячи в якості експертів, показуючи вироби та інші матеріали, розповідаючи про них.</p>				
	<p>Використовують анкети, опитувальники для батьків, щоб виявити сфери їх спеціальних знань і вмій та їх можливостей брати участь у житті класу.</p>				

<p>3.4 Педагоги поділяють із сім'ями відповідальність за процес прийняття рішень щодо навчання їхніх дітей.</p>	<p>Діляться з батьками інформацією про розвиток дітей і види діяльності, які батьки можуть здійснювати з дітьми вдома.</p>				
	<p>Забезпечують ресурси, які батьки можуть використати для того, щоб розширити та доповнити навчальні заняття, проведені у класі.</p> <p><i>Можливо, це важко побачити у процесі спостереження — Ви можете поставити додаткові запитання під час бесіди з педагогом.</i></p>				
	<p>Організують інтерактивні семінари, моделюючи рішення проблем / завдань.</p>				
	<p>Прагнуть довідатися, які цілі батьки окреслюють для своїх дітей.</p> <p><i>Як залучені батьки в планування для своїх дітей цілей у навчанні (наприклад, проводяться бесіди з окремими батьками, анкетування, спільні заняття / завдання в класі для батьків і дітей)?</i></p>				
<p>3.5 Педагоги надають батькам можливість отримати інформацію щодо догляду за дітьми, їх розвитку та навчання, а також обмінюватися такою інформацією між собою.</p>	<p>Обговорюють практичні питання виховання та розвитку дітей, щоб забезпечити для дітей наступність і послідовність.</p>				
	<p>Організують зустрічі для батьків, де вони могли б обмінюватися своїм досвідом щодо виховання і навчання дітей.</p>				
<p>3.6 Педагоги допомагають сім'ям в отриманні підтримки і послуг для своїх дітей.</p>	<p>Сприяють діяльності батьків у захисті прав своїх дітей на освіту шляхом організації відповідних тренінгів, семінарів.</p> <p><i>Як ви залучаєте батьків до діяльності щодо захисту прав дітей на освіту?</i></p>				
	<p>Намагаються налагодити контакти з різними організаціями в місцевій громаді, щоб отримати ресурси для дітей і їхніх родин.</p> <p><i>Як ви налагоджуєте контакти з різними організаціями в місцевій громаді, щоб одержувати ресурси для дітей і їхніх родин?</i></p>				
	<p>Допомагають родинам налагоджувати контакти з окремими людьми й мережами для отримання інформації та підтримки.</p> <p><i>Як ви допомагаєте родинам налагоджувати контакти з окремими людьми та мережами для отримання інформації та підтримки?</i></p>				
	<p>Регулярно інформують місцеві засоби інформації про події у школі та її потреби.</p>				

СКЛАДОВА 4. СТРАТЕГІЇ ВИКЛАДАННЯ

Педагоги планують і використовують стратегії викладання, які допомагають дітям осмислювати поняття, що вивчаються, досліджувати їх; розвивають творчість, сприяють самостійному вивченню і співпраці як в рамках окремих предметів, так і в рамках інтегрованих занять.

Показник	Що ви можете побачити	Приклади/ коментарі	1	2	3
4.1. Педагоги визнають необхідність використання різних підходів до викладання в залежності від різних стилів сприйняття, темпераменту і особистостей окремих дітей.	Адаптують матеріали та навчальні підходи для врахування індивідуальних потреб, інтересів та особливостей дітей.				
	Надають окремим дітям можливість здійснювати вибір під час роботи у класі, а також щодня планувати свої цілі на день.				
	Розробляють додаткові завдання для дітей, які раніше за всіх виконують завдання у класі				
	Використовують різні методи та наочні засоби, щоб задовольнити різноманітні навчальні потреби (наприклад, плакати, хронологічні таблиці, відео та аудіо записи, матеріали для практичної роботи, маніпулятивні матеріали тощо)				
4.2. Педагоги планують і проводять навчальні завдання, які базуються на кооперативному навчанні, щоб забезпечити краще розуміння, розвивати стосунки співпраці, формувати навички міжособистісного спілкування, а також розвинути здатність навчатися самостійно.	Дають можливість дітям відповідати за спільну роботу та розв'язання завдань/проблем для досягнення спільної мети.				
	Створюють ситуації, які сприяють тому, щоб діти виконували щось по черзі, слухали один одного та ділилися матеріалами.				
	Організують роботу дітей у різних групах (парах, малих або великих групах) для того, щоб вони мали можливість обміну знаннями, ідеями та думками.				
	Виявляють повагу до правил /норм, прийнятих у класі, моделюючи в такий спосіб їх виконання для учнів і заохочуючи їх діяти так само.				
	У класі розміщені різні матеріали, які регулюють спільну роботу дітей (наприклад, критерії групової роботи, визначення різних ролей тощо).				
	Застосовують принципи чесності та рівноправності, коли об'єднують дітей у групи, хвалять їх за вміння, зусилля та досягнуті результати.				
	Розташовують меблі таким чином, щоб діти могли працювати індивідуально, у малих групах або всією групою.				
	Чітко формулюють очікування /вимоги щодо участі та поведінки учнів під час спільної роботи, визначаючи конкретні ролі, щоб сприяти співпраці дітей.				
Здійснюють необхідні пристосування, щоб забезпечити успішну участь всіх дітей у спільній роботі.					

4.3. Педагоги використовують різні види діяльності, навчальних занять і матеріалів, які відповідають віку дітей, відбираючи їх таким чином, щоб залучити дітей в активне і осмислене навчання.	Впливають на розвиток позитивної самоідентифікації та емоційного благополуччя дітей.				
	Розвивають соціальні вміння та знання.				
	Спонукають дітей мислити критично, міркувати, брати під сумнів і експериментувати.				
	Стимулюють розвиток мовленнєвих навичок і грамотності.				
	Підвищують рівень фізичного розвитку та навичок.				
	Надають матеріали, що відображають відмінності між дітьми у класі щодо статі, культури, відмінності у використанні того чи іншого виду діяльності (наприклад, сімейні книги тощо).				
	Організують роботу в групах і заохочують дебати серед учнів за допомогою обговорення суперечливих питань.				
	Заохочують дітей проводити та організувати роботу в групах.				
	Ставлять відкриті запитання.				
	Забезпечують різні ситуації, коли учням необхідно робити презентації групи, висловлювати свою думку та робити висновки (наприклад, «Крісло автора»).				
Використовують різні енерджайзери (розминки) для переходу від одного виду діяльності / завдання до іншого.					
Надають матеріали, які сприяють розв'язанню завдань / проблем.					
Добирають матеріали, які стосуються культурно-значущих питань, щоб сприяти соціальній інклюзії.					
4.4. Педагоги цінують і створюють можливості для неформального навчання у класі під час перерв, прибирання, виконання щоденних обов'язків у класі.	У класі є плакат з обов'язками учнів.				
	Збирають думки дітей щодо виконання різних видів діяльності у класі: поливання квітів, організація ігрових видів діяльності на дворі тощо.				
	Організують заняття для розвитку соціальних навичок: вміння виражати свої почуття, виконання завдання по черзі.				
	Моделюють поведінку, очікувану від дітей.				

4.5. Педагоги проводять інтегровані заняття, щоб допомогти дітям побачити взаємозв'язки між поняттями, які вивчаються, і щоденним життям.	Упродовж усього навчального року використовують як обрані педагогами, так і запропоновані дітьми теми для проведення інтегрованих занять.				
	Проводять завдання /заняття, побудовані на тих знаннях і вміннях, які діти опанували раніше.				
	Дітей заохочують займатися певними заняттями упродовж певного часу, наприклад: протягом кількох днів працювати втрьох над проектом.				
	Заохочують учнів використовувати різні джерела інформації для навчання (наприклад: енциклопедії, книги, принесені з дому, родинні історії, альбоми, Інтернет-ресурси, а також ресурси, доступні в місцевій громаді).				

СКЛАДОВА 5. ПЛАНУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Педагоги розробляють плани на основі Державного стандарту початкової освіти та освітньої програми закладу освіти, з урахуванням індивідуальних потреб дітей, а також використовують систематичний підхід при спостереженні за розвитком дитини та при оцінюванні її прогресу.

Показник	Що ви можете побачити/ Що ви могли б запитати у педагога	Приклади/ коментарі	1	2	3
5.1. Педагоги розуміють важливість довгостроково-го планування.	Розробляють плани уроків із врахуванням Державного стандарту початкової освіти та типової освітньої програми, інтерактивні методи викладання і різні способи оцінювання тих чи інших компетентностей.				
	Готують тематичні блоки та проекти, що базуються на інтересах дітей, а також визначають базові поняття, ідеї та вміння, які діти мають опанувати для досягнення необхідних навчальних цілей за програмою.				
	Планують навчальні заняття, враховуючи наступні моменти: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Що відбуватиметься, коли дитина вперше приходить до класу? ➤ Як і коли будуть розроблятися правила класу? ➤ Яким чином будуть залучатися члени сім'ї до освітнього процесу? ➤ Як будуть відмічатися свята та інші важливі події у житті класу? 				
	Розробляють плани із врахуванням усіх сфер розвитку дитини				

<p>5.2. Педагоги, часто у співпраці з колегами, розробляють короткострокові плани реалізації тематичних проєктів і навчання.</p>	<p>Включають у щоденний план різні завдання і заняття, щоб врахувати різні навчальні стилі і здібності дітей.</p>				
	<p>Забезпечують баланс між спокійними та активними заняттями, заняттями у приміщенні та на повітрі, індивідуальними заняттями, роботою в малих і великих групах, структурованим і неструктурованим навчанням</p> <p><i>Це варто оцінювати під час спостереження на основі розкладу.</i></p>				
	<p>Змінюють плани відповідно до динаміки розвитку ситуації у класі – несподіваними змінами у навколишньому оточенні або розпорядку занять та/або особливими потребами конкретної дитини.</p>				
	<p>Використовують різноманітні джерела, щоб планувати навчальні завдання /заняття, які виходять за межі класу та надихають дітей на постійне дослідження.</p>				
	<p>Сприяють кооперативному навчання, навчання за допомогою однолітків і взаємодії між учнями.</p>				
	<p>Використовують різні способи оцінювання відповідно до таксономії Блума (аналіз, синтез, оцінка, узагальнення).</p>				
	<p>Інтегрують зміст різних навчальних дисциплін.</p>				
<p>5.3. Педагоги залучають до процесу планування дітей, членів родин, а також інших фахівців.</p>	<p>Використовують інтереси дітей як орієнтир для того, щоб поняття, які вивчаються, були значущими для дітей.</p>				
	<p>Для створення більш різноманітного освітнього середовища в процесі планування враховують інтереси родин, персоналу та інших членів місцевої громади.</p>				
	<p>У процесі планування використовують думки дітей про свою роботу, знання та практичний і життєвий досвід.</p>				
	<p>Активують попередні знання учнів, враховують інтереси дітей.</p>				
	<p>Просять у батьків інформацію (використовуючи інтерв'ю або інші методи спілкування) про їхні знання та вміння і використовують їх при плануванні уроків /занять.</p>				
<p>Просять у батьків інформацію (використовуючи інтерв'ю або інші методи спілкування) про їхні очікування стосовно їхніх дітей та використовують цю інформацію для індивідуального навчання, відображаючи її у навчальних планах.</p>					

<p>4.5. Педагоги проводять інтегровані заняття, щоб допомогти дітям побачити взаємозв'язки між поняттями, які вивчаються, і щоденним життям.</p>	<p>Збирають інформацію (наприклад, записи конкретних випадків із практики роботи з дітьми, опитувальники та записи бесід з дітьми) про те, як вони проводять свій час, спілкуються, працюють із матеріалами, розв'язують проблеми / завдання.</p>				
	<p>Збирають зразки письмових і творчих робіт дітей, записи прочитаних уголос матеріалів, надиктованих історій, журнали із записами реакції дітей на літературні твори, а також результати спостережень за участю у групових проектах.</p>				
	<p>Усвідомлюють переваги та недоліки різних методів оцінювання й обґрунтовують, чому вони добирають ті або інші методи.</p>				
	<p>Створюють неформальні інструменти для оцінки.</p>				
	<p>Планують та здійснюють адаптації до процесу оцінювання: забезпечують більше часу, читають уривки, забезпечують технічні допоміжні засоби тощо для учнів з особливими потребами.</p>				
<p>5.5. Педагоги допомагають дітям опанувати вмінням оцінювати свої власні роботи та роботи своїх товаришів.</p>	<p>Пропонують дітям висловити свої зауваження щодо власної роботи та роботи інших дітей, а також вислуховувати зауваження інших про свою роботу.</p>				
	<p>Дають дітям можливість висловлювати переваги певних частин /аспектів роботи та пояснювати їх.</p>				
	<p>Заохочують дітей критично слухати обговорення та усні презентації.</p>				
	<p>Піклуються про те, щоб учні були поінформованими про критерії оцінки заздалегідь і щоб вони брали участь у розробці цих критеріїв.</p>				
	<p>Регулярно розповідають учням про критерії оцінки.</p>				
<p>5.6. Індивідуально чи в команді, педагоги аналізують зібрану інформацію для того, щоб оцінити успіхи конкретної дитини та скласти план подальших дій.</p>	<p>Залучають батьків до створення та перегляду індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами.</p>				
	<p>Розробляють індивідуальні плани, базуючись на результатах спостережень.</p>				
	<p>Ведуть документацію про успіхи дитини, наприклад: портфоліо.</p>				
	<p>Оцінюють прогрес дитини протягом довшого часу.</p>				

5.7. Педагоги обмінюються з батьками інформацією про успіхи дітей, спільно шукають шляхи вирішення проблемних питань, визначають індивідуальні короткострокові і довгострокові навчальні цілі.	Виявляють сильні сторони та інтереси кожної дитини, враховують цю інформацію, щоб покращити результати учнів.				
	Вивчають і реалізують плани, розроблені для дітей, які потребують додаткової підтримки.				
	Використовують результати оцінювання для покращення власної практики.				

СКЛАДОВА 6. СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ

Педагоги моделюють цінності і поведінку, що сприяють забезпеченню прав людини, розвиток відкритого демократичного суспільства.

Показник	Що ви можете побачити/ Що ви могли б запитати у педагога	Приклади/ коментарі	1	2	3
6.1. Педагоги використовують навчальні матеріали і заняття, які відображають багатоманітність місцевих громад, країни, світу і сприяють розвитку поваги до відмінностей (стать, раса, етнічна належність, віросповідання, структура сім'ї, соціально-економічний статус, особливі освітні потреби).	Створюють тематичні блоки, які стосуються питання багатоманітності.				
	Оснащують класи малюнками, фотографіями, книгами та матеріалами, що відображають багатоманітність, уникаючи стереотипів.				
	Забезпечують рівний доступ до ресурсів і матеріалів усім учням: учням з особливими потребами, учням-представникам етнічних меншин та ін.				
	Забезпечують рівні можливості продемонструвати свої результати і висловити свої ідеї для усіх дітей?				
	Використовують відповідні моменти протягом дня, щоб показати дітям цінність відмінностей.				
6.2. Педагоги розвивають здібності дітей співпрацювати, вести перемовини, критично мислити, надаючи їм можливості	Створюють завдання /заняття та використовують ситуації, які передбачають осмислення і обговорення етичних проблем та конфліктів з різних точок зору.				
	Втручаються, коли діти виключають зі своїх занять інших дітей внаслідок упереджень та стереотипів.				

<p>мати справу з різними позиціями та поглядами, а також моделюючи повагу до різних точок зору.</p>	<p>Планують види діяльності, які допомагають дітям розвивати навички співжиття у демократичному суспільстві (повага до різних ідей, обмін ними, досягнення компромісу, позитивне вирішення конфліктів тощо).</p>				
<p>6.3. Педагоги розвивають власну чуйність до питання нерівності, що існує в їхніх місцевих громадах і до того, як ця нерівність впливає на освіту, а також намагаються навчити, як захищати права вразливих груп.</p>	<p>Читають і обговорюють статті, літературу з багатьох джерел, включаючи роботи тих людей, які традиційно вилучалися.</p>				
	<p>У своїй практиці викладання розуміють, до чого призводить соціальне виключення.</p>				
	<p>Розвивають навички із захисту прав людей і знання в галузі соціального виключення, прав людини та прав дітей.</p>				
	<p>Обстоюють розвиток такого середовища школи, що сприяє позитивним аспектам багатоманітності та інклюзії.</p>				
	<p>Допомагають родинам боротися за рівні права і доступ до якісної освіти для їхніх дітей.</p>				
	<p>Намагаються залучити неблагополучних батьків до навчання їхньої дитини та у життя школи.</p>				
<p>6.4. Педагоги розвивають в учнів чуйність до нерівності, яка існує у місцевій громаді, і навчають, як захищати права тих, хто цього потребує.</p>	<p>Допомагають дітям розпізнавати дискримінацію, упередження та стереотипи і боротися з їх проявами, коли вони спостерігаються у школі або місцевій громаді.</p>				
	<p>Надають можливості учням виступити на захист прав інших дітей, які цього потребують.</p>				

СКЛАДОВА 7. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК

Педагоги регулярно оцінюють і підвищують якість і ефективність своєї роботи, а також спільно з колегами удосконалюють програми і практику роботи з дітьми та їх сім'ями.

Показник	Що ви можете побачити/ Що ви могли б запитати у педагога	Приклади/ коментарі	1	2	3
7.1. Педагоги постійно застосовують рефлексію, здійснюють самооцінку ефективності своєї діяльності.	<p>Розглядають сильні та слабкі сторони своєї діяльності та, за необхідності, складають план її удосконалювання.</p> <p><i>Як ви вважаєте, які сильні та слабкі сторони є у вашій практиці викладання? Як ви складаєте план для його поліпшення?</i></p>				
	<p>Оцінюють результати своєї роботи та систематично прагнуть отримати інформацію з різних джерел (наприклад, результати оцінок учнів, зворотний зв'язок колег, наставників, адміністраторів, батьків і дітей, відгуки в соціальних мережах).</p> <p><i>Як ви оцінюєте результати своєї роботи? З яких джерел ви намагаєтесь отримати інформацію?</i></p>				
	<p>Радо сприймають нові ідеї під час планування методів викладання та експериментують з ними.</p> <p><i>Як ви реалізуєте нові ідеї під час планування навчання?</i></p>				
	<p>Використовують різноманітні записи, щоб осмислити свою практику роботи як щодо окремих предметів, так і для тематичних проєктів.</p>				
	<p>Проводять практичні дослідження або працюють з іншими дослідниками для вивчення практики викладання.</p>				
	<p>Регулярно прагнуть отримати зворотний зв'язок щодо власної практики викладання від своїх колег.</p>				
	<p>Стежать за результатами сучасних педагогічних досліджень і використовують їх у своїй роботі.</p>				
7.2. Педагоги використовують усі наявні ресурси для кращого розуміння і оцінювання кожного учня, з яким вони працюють.	<p>Аналізують інформацію, отриману під час бесід з батьками, іншими педагогами та дітьми.</p>				
	<p>Аналізують результати перевірочних робіт учнів та інших дані для кращого усвідомлення і прийняття рішень щодо вибору навчального змісту і методів викладання.</p>				

	Постійно шукають нову інформацію про характеристики розвитку дітей у своєму класі та досліджують роль свого власного культурного минулого, своїх упереджень і цінностей.				
7.3. Педагоги усвідомлюють важливість активної роботи з питань професійного розвитку і навчання впродовж усього життя.	Працюють з професійною літературою, використовують інші ресурси і можливості для отримання нових знань.				
	Беруть участь у роботі творчих груп, які працюють над вирішенням тих чи інших професійних питань.				
	Беруть участь у семінарах, тренінгах, науково-практичних конференціях, вебінарах тощо.				
7.4. Педагоги співпрацюють один з одним, щоб покращити якість власного викладання.	Надають і одержують допомогу, зворотний зв'язок, надають поради, критичні зауваження та дослухаються до них. <i>Як ви отримуєте підтримку, поради, зворотний зв'язок і критичні зауваження?</i> <i>Чи можете ви надавати підтримку, поради, зворотний зв'язок і критичні зауваження іншим педагогам?</i>				
	Шанобливо ставляться до зауважень і пропозицій своїх колег. <i>Як члени колективу приймають зауваження та пропозиції від окремих колег?</i>				
	Ефективно працюють як єдина професійна команда для досягнення спільної мети, як наприклад, планування тематичного блоку або розроблення індивідуальної програми розвитку. <i>Які плани створюються внаслідок роботи з командою фахівців?</i>				
	Працюють як наставники з педагогами-новачками, щоб поліпшити як свою власну професійну компетентність, так і педагога.				
	Працюють у складі різних команд для планування навчальних занять і обговорення практики викладання.				

БЛАНКИ ДЛЯ НАСТАВНИКІВ

БЛАНК ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ НАСТАВНИКА: ДО ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

(Заповнюється під час бесіди з педагогом у класі)

Питання	Коментарі
<p>Яку ціль або цілі ви ставите перед собою?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Учні навчаться писати і читати букви алфавіту. ▶ Учні будуть проявляти повагу один до одного під час роботи.
<p>Як ви дізнаєтеся, що ви досягли успіху? (Показники)</p> <p>Які докази успіху ви плануєте зібрати?</p>	<p>Я побачу, що:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Учні пишуть букви правильно. ▶ Учні, які працюють в парах, виконують роботу по черзі і допомагають один одному під час читання. ▶ Учні знають букви і звуки.
<p>Які методи, стратегії або завдання ви застосуєте/будете використовувати/надавати?</p> <p>(Підходи і стратегії)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Учні писатимуть листи. ▶ У навчальному осередку з Грамотності учні, які добре читають, працюватимуть в парах з тими, хто читає недостатньо добре.
<p>Яку навичку/и ви бажаєте удосконалити під час уроку, завдання?</p>	<p>Сподіваюся створити середовище, в якому учні будуть ставитися один до одного з повагою.</p>
<p>Як я можу Вам допомогти?</p> <p>Які дані Ви хочете, щоб я збрала під час спостережень?</p>	<p>Спостерігайте за прогресом учнів щодо зазначених вище цілей.</p>

БЛАНК ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ НАСТАВНИКА: ДО ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

(Заповнюється під час бесіди з педагогом у класі)

Визначте проблему або сферу для вдосконалення: активно і успішно залучати учнів до процесу навчання, надати їм можливість взаємодіяти один з одним у значущий для них спосіб, допомогти учням навчитися, як вимовляти і писати букви алфавіту.

Визначте її важливість: Учні мають знати, як використовувати алфавіт, для того, щоб успішно вчитися. Не менш важливо надати дітям можливість підтримувати відносини співпраці і розвивати навички міжособистісного спілкування.

Що я хочу вдосконалити: (Мета): Я хочу успішніше залучати учнів до процесу навчання і в той же час надавати їм можливість для діалогу один з одним для розширення кругозору, обміну знаннями, ідеями та думками.

Як я дізнаюся, що домоглася успіху: (Показник): Я хочу побачити, що учні, які працюють в парах, активно читають. А також я сподіваюся, що вони зможуть написати букву «П» і слова, які з неї починаються.

Що я планую робити: (Методи і стратегії): Я організую групову роботу з читання і письма - частина учнів буде читати слова з буковою «П», інші писати букву «П» і слова, які з неї починаються.

У чому професійна мета уроку: Як мені більш успішно залучати учнів до процесу навчання і, в той же час, надавати їм можливість для діалогу один з одним?

Докази успіху, які я планую зібрати: зошити учнів

Інформація, яку на моє прохання необхідно зібрати наставнику: Дані, що підтримують або спростовують мою особисту мету навчання.

БЛАНК АНАЛІЗУ ПІСЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СПОСТРЕЖЕНЬ

Питання	Коментарі
Що вам <i>сьогодні</i> найбільше вдалось?	Сашко допоміг Наталі справитися із завданням. Діти допомагали один одному.
Які показники підтверджують це?	
Що б ви хотіли змінити, зробити по іншому? ... (відповідь)... Чому ви так думаєте?	В обох групах діти, які читають гірше своїх партнерів, не читали. Більшість дітей не тільки не пам'ятає слова, але і не може їх вимовити. У дітей все ще є проблеми з вивченням алфавіту.
Чому ви навчилися?	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ділити дітей на групи по-іншому ➤ застосувати візуальні засоби (слова / картинки). ➤ об'єднувати читання з більш значущими для дітей письмовими завданнями.
Як у майбутньому ви будете використовувати те, чому навчилися сьогодні?	<p>Я підготую кілька завдань для читання і письма, а учні зможуть з них вибирати. Діти зможуть написати свою власну версію казки про ріпку, змінюючи абзац, в якому тато тягне ріпку, мама тягне тата, який тягне ріпку, дочка тягне маму, і т.д., використовуючи імена дітей в класі і змінюючи ріпку на гарбуз.</p> <p>Діти працюватимуть в парах, і один учень допомагатиме іншому читати слова з історії, яку проходили на попередньому уроці.</p> <p>Чотири учні, які добре читають, читатимуть нове оповідання, яке вони потім розіграють для інших дітей. Додаткові вправи будуть заплановані для цієї розповіді протягом цього тижня.</p> <p>Під час математики діти працюватимуть з іменами однокласників, придумуючи з ними математичні завдання. Наприклад: У чиєму імені більше букв: Сашка чи Наталі? Скільки всього буде букв, якщо написати імена всіх учнів в класі?</p> <p>В іншій вправі діти виписують слова з прочитаної казки: мама, тато, дитина, собака, кішка, мишка і гадають, скільки можна скласти нових слів, використовуючи ті ж самі букви в цих словах.</p>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНЬ У КЛАСІ

Знаходячись у класі з метою проведення спостережень за діяльністю вчителя, дуже важливо проявити максимальну повагу як до вчителя, так і до дітей у класі. Наступні рекомендації допоможуть провести спостереження, створюючи якнайменше перешкод, і зробити цей процес позитивним для всіх.

- Спостерігачам ніяким чином не слід втручатися в те, що відбувається у класі. Будь ласка, намагайтеся бути якомога непомітнішими.
- Все, що ви побачите та почуєте, є конфіденційним. Не говоріть нічого про співробітників, дітей або приміщення, що може вказати на джерело інформації вашого спостереження.
- Спостерігачі мають якнайменше привертати до себе увагу. Ви можете ходити по периметру класу, щоб краще бачити, що відбувається під час спостереження. Якщо у спостереженні бере участь більше, ніж одна людина, тримайтеся всі разом — для того, щоб ви побачили приблизно одне й те саме (наприклад, або всі перебувають у приміщенні класу, або всі разом виходять на ігровий майданчик).
- Ви можете сісти на стілець, щоб не височіти над дітьми й не створювати їм дискомфорт. Будь ласка, не сідайте на інші предмети меблів — такі як полиці, столи, дитячі стільці або на інше обладнання.
- Під час спостереження, будь ласка, утримайтеся від розмов з іншими спостерігачами, коли ви перебуваєте у класі. Ведіть записи у блокноті та / або на аркуші «Бланку оцінки», щоб вам легше було виставити оцінки та сформулювати запитання, які необхідно поставити.
- Якщо до вас підійде хтось із дітей — відреагуйте, але ніяким іншим способом не беріть участь у тому, що відбувається у класі. Ви можете сказати дітям, що спостерігаєте, як вони сьогодні працюють або що вам необхідно закінчити свою роботу.
- Будь ласка, перейдіть на інше місце, якщо виявиться, що ви заважаєте педагогам або дітям.
- Будь ласка, не відкривайте, попередньо не запитавши дозволу у педагога, ящики, шафи або щось інше. Ви можете, звісно, подивитися матеріали, які зберігаються у доступних місцях або розміщені на відкритих полицях.
- Під час вашого візиту педагоги працюють з дітьми і їх не слід просити говорити з вами в цей момент.
- Будь ласка, не залишайте свої сумки без догляду — щоб діти не могли мати до них доступ. Носіть всі свої речі із собою, або залиште їх там, де вам вкажуть і де вони будуть у безпеці.
- Спробуйте зберігати нейтральний вираз обличчя, щоб не привертати увагу дітей і / або співробітників і щоб їх не турбувала ваша реакція. Однак, важливо триматися доброзичливо.
- Будь ласка, відключіть дзвінок на своїх мобільних телефонах, щоб ви не заважали заняттям у класі.

ЕФЕКТИВНИЙ НАСТАВНИК: САМООЦІНЮВАННЯ

Будь-ласка, поставте значок у стовпчику, що найкраще відповідає Вашій оцінці власних якостей як наставника.

	Відмінний	Добрий	Середній	Середній
Ставлення та характер				
Бажання бути рольовою моделлю для педагогів				
Висока відданість професії педагога				
Переконання, що наставництво покращує практику педагогів				
Бажання захищати інтереси колег				
Відданість принципам навчання впродовж усього життя				
Здатність до рефлексії та навчання на помилках				
Бажання ділитися інформацією та ідеями з колегами				
Гнучкість, наполегливість, відкритість до ідей інших				
Почуття гумору				
Професійний досвід і компетентність				
Колеги вважають мене професійним педагогом				
Відмінні знання педагогіки та знання предмету				
Впевнена/ний у власних силах				
Демонструю відмінні навички управління класом				

Відчуваю комфортно, коли спостерігають за моєю практикою				
Підтримую професійні контакти з іншими колегами				
Розумію політику та процедури шкільної системи				
Уважно спостерігаю за практикою у класі				
Співпрацюю з іншими колегами та адміністрацією				
Бажання навчатися новому від колег				
Комунікативні навички				
Здатність ефективно виражати інструкції				
Уважно слухаю				
Задаю запитання, що сприяють рефлексії				
Пропоную зворотний зв'язок				
Ефективний в управлінні часом				
Передаю ентузіазм до навчання				
Дотримання конфіденційності				
Міжособистісні навички				
Здатність підтримувати довірливі професійні стосунки				
Знання як мати справу з емоційними та професійними потребами				
Вміння працювати з різними групами (культура, гендер, соціальний статус тощо)				
Терплячий, уникаю суджень інших				

ЩО РОБИТЬ СПІЛКУВАННЯ ЕФЕКТИВНИМ

1. Навички активного слухання:

- *Невербальне сприйняття:* поза тіла, погляд.
- *Пауза:* Зробіть паузу і вислухайте, щоб надати час учасникам для того, щоб подумати і відповісти. Виділяючи час на роздуми, ви даєте можливість для осмислення запитання, що поліпшує якість діалогу, дискусії та прийняття рішень.
- *Парафраз:* Переказування своїми словами того, що сказав учасник. Наприклад, «Отже, ви думаєте, що перефразування допомагає учасникам почути і з'ясувати власні думки?» Парафраз не повинен містити інтерпретацію, ані надавати вирішення проблеми. Він не повинен містити нічого, крім того, що ви почули. **Тому що:**
 - це показує, що ви розумієте, що було сказано;
 - підкреслює зацікавлення тим, що співрозмовник має сказати;
 - дозволяє перевірити, чи ви правильно розумієте наміри співрозмовника (якщо ви погано зрозуміли, співрозмовник має можливість скоригувати вашу помилку, чіткіше представити свою думку);
 - дозволяє впорядкувати сказане співрозмовником;
 - якщо ви переказуєте запитання, ви отримуєте можливість для конструювання відповіді.
- *З'ясування/зондування/уточнення:* Задавайте запитання до тих пір, поки ви не будете мати повного уявлення, що думають учасники. Допомогайте учасникам, задаючи запитання: «Розкажіть мені більше про...», «Отже, ви думаєте, що...?», «Мені цікаво почути...».
- *Надання зворотного зв'язку:* ефективний зворотний зв'язок проводиться з метою посилення конструктивної поведінки (що вдається добре) чи зміни її. Ефективний зворотний зв'язок має бути якомога більше конкретним і стосуватися поведінки, а не людини.

2. Невербальне спілкування:

Показуйте учасникам, що ви їх слухаєте і чуєте: мімікою, киванням голови, за допомогою слів, що підтверджують слухання («так»). Намагайтесь зрозуміти мову жестів слухачів. Неузгодженість вербального і невербального спілкування викликає у співрозмовника неспокій і недовіру (наприклад, коли ми говоримо, що віримо, але не дивимось співрозмовнику в очі).

- *Жестикуляція* — рухи долонь, стоп, голови, корпусу тіла, вияви почуттів.
- *Дотик* — рукостискання, поплескування по плечу.

- *Міміка* – наморщування брів, гримаси, усмішка тощо.
- *Зоровий контакт* – погляд у вічі або уникнення його (у нашій культурі тривалий погляд у вічі є проявом поганого виховання або ж агресії чи зацікавленості особою партнера), прийнятний зоровий контакт встановлюється, зустрічаючись з поглядом співрозмовника в середньому 60-70% часу розмови.
- *Фізична відстань* – виділяється 4 види дистанції при спілкуванні: 1) інтимний (від 0 до 45 см): для людей, які перебувають у близькому емоційному контакті; 2) особистий (від 45 до 120 см): слугує для нормального спілкування; 3) соціальний (від 120 до 360 см): слугує для офіційних контактів чи офіційних перемовин; 4) публічний (більше ніж 360 см): характерний для зборів, виступів перед великою аудиторією.
- *Позиція тіла* – спосіб сидіння, стояння чи ходіння; напруження чи вільність, тремтіння рук.

3. Уникання поведінки, яка ускладнює успішне спілкування:

- Не думайте про те, що скажете, коли ваш співрозмовник говорить, концентруйтеся на слуханні.
- Не перебивайте.
- Не допускайте, що знаєте, що ваш партнер хоче сказати.
- Не давайте порад, не шукайте замість свого партнера вирішень.
- Не читайте і не пишть, коли хтось до вас говорить.

4. Прояв уваги до співрозмовника:

- Покажіть співрозмовнику, що те, що він говорить, є важливим для вас.
- Демонструйте співрозмовнику, що цінуєте його бажання говорити з вами.
- Виражайте захоплення його зацікавленістю чи сміливістю порушити таке складне питання (тему).
- Не говоріть того, чого не думаєте.

Чому? Тому що це заохочує співрозмовника до подальшої розмови; показує, що ми сприймаємо співрозмовника з повагою та вважаємо зміст розмови важливим.

Скажіть, наприклад:

- «Це прекрасна думка»
- «Бачу, що це для Вас важливо»
- «Дякую, що Ви звернули на це увагу»
- «Мені приємно, що Ви відверто про це говорите»
- «Я не дивилась на цю проблему з цієї точки зору»

